

Titel

Eindverslag Opgraving Damme, Damse Vaart

Auteur

Charlotte Verhaeghe en Ann-Sophie De Witte

Erkend archeoloog

Robrecht Vanoverbeke (2015/0022)

BAAC-Projectnummer

2019-0573

Plaats en datum

Gent, 22 augustus 2019

Reeks en nummer

BAAC Vlaanderen Archeologierapport 1211

ISSN 2033-6896

Wettelijk depot

KBR

Inhoud

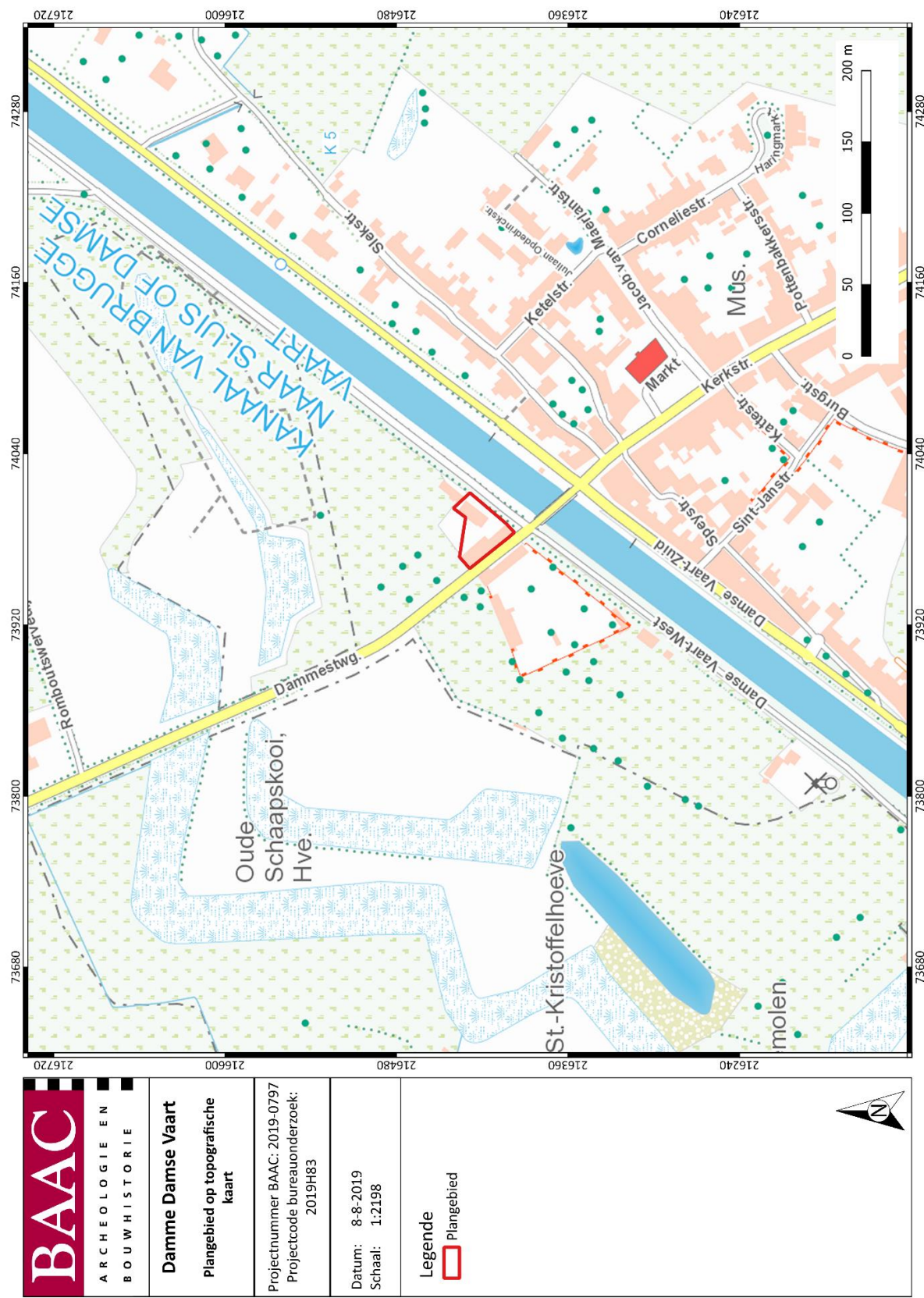
1	Bureauonderzoek	1
1.1	Beschrijvend gedeelte	1
1.1.1	Administratieve gegevens	1
1.2	Werkwijze en strategie	4
1.2.1	Onderzoeksvragen	4
1.2.2	Heuristiek	4
1.3	Assessmentrapport	6
1.3.1	Topografische situering	6
1.3.2	Historisch kader	6
1.3.3	Cartografische bronnen	10
1.3.4	Archeologisch kader	26
2	Opgraving	32
2.1	Beschrijvend gedeelte	32
2.1.1	Administratieve gegevens	32
2.2	Onderzoeksopdracht	32
2.2.1	Aanleiding, geplande ingreep en werkwijze	32
2.2.1	Randvoorwaarden	33
2.2.2	Vraagstellingen	34
2.3	Assessmentrapport	35
2.4	Interpretatie van de archeologische site	36
2.4.1	Archeologische voorkennis (2019D274)	36
2.4.2	Stratigrafische opbouw	38
2.4.3	Beschrijving archeologische site	38
2.4.4	Culturele en natuurwetenschappelijke vondsten	42
2.4.5	Datering en interpretatie archeologische site	42
2.4.6	Synthese kennis archeologische site	43
2.4.7	Beantwoording onderzoeksvragen- en doelen	43
2.4.8	Samenvatting	46
3	Bijlagen	46
3.1	DOV Boorrapport	46
4	Lijst met figuren	46
5	Lijst met plannen	47
6	Bibliografie	47
	Bijlage 4.1 DOV Boorrapport	48

1 Bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

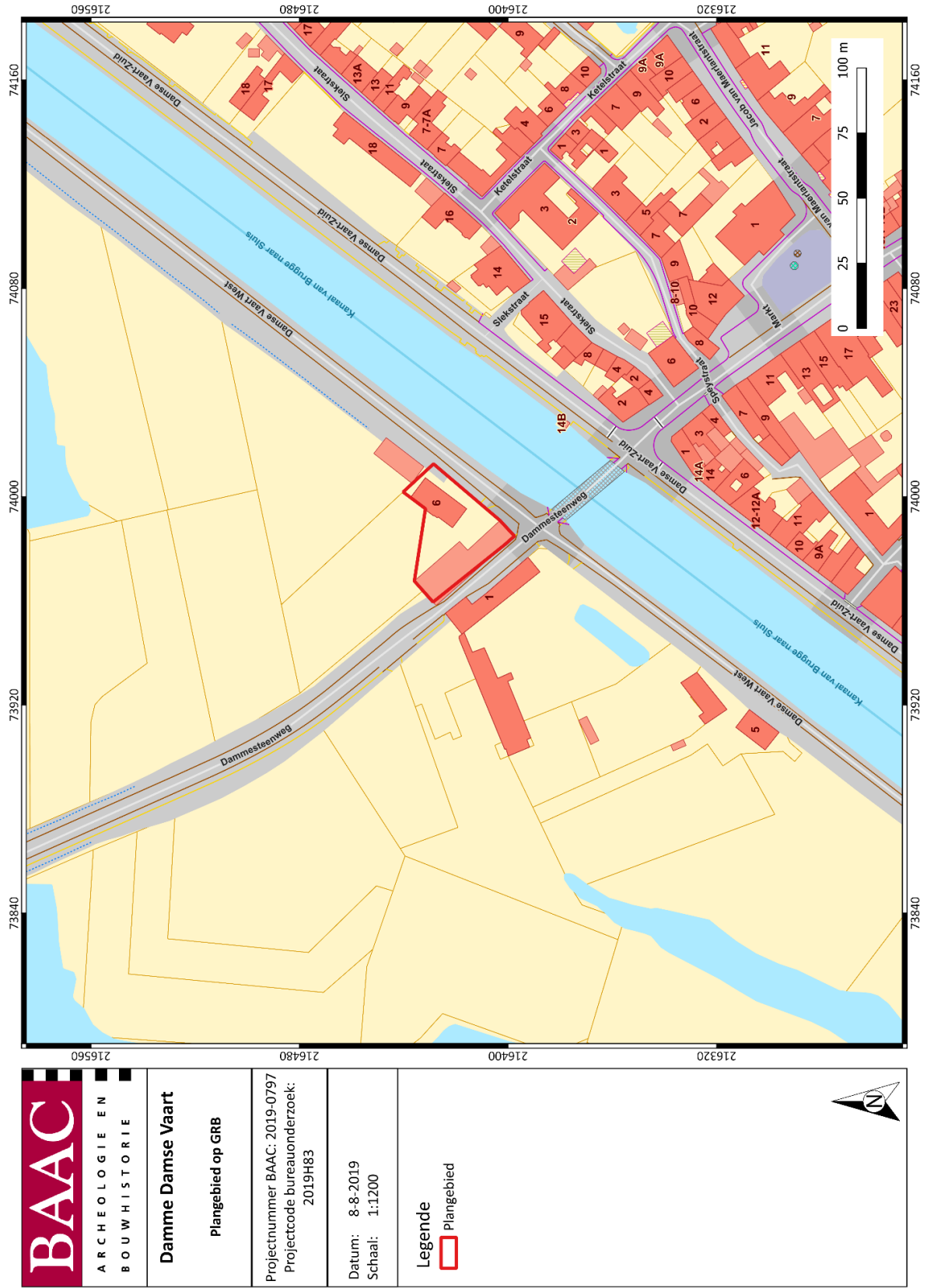
1.1.1 Administratieve gegevens

Naam site	Damme, Damse Vaart	
Ligging	Damse Vaart West 6, deelgemeente Damme-Centrum, gemeente Damme, provincie West-Vlaanderen	
Kadaster	Damme, Afdeling 1, Sectie D, Perceel 169B	
Coördinaten	Noord: x: 74001.8 ; y: 216440.3 Oost: x: 74012.6 ; y: 216428.6 Zuid: x: 73984.8 ; y: 216397.6 West: x: 73958.2 ; y: 216427.6	
Toelating Wetenschappelijke Vraagstelling	https://id.erfgoed.net/archeologie/toelatingen_opgraving/276	
Projectcode BAAC Vlaanderen	2019-0573	
<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block; transform: rotate(-90deg); transform-origin: left top;"> Bureau- onderzoek </div>	Projectcode	2019D274
	Erkend archeoloog	Jeroen Vanden Borre (Erkenningsnummer: 2015/00021)
	Betrokken actoren	Ann-Sophie De Witte (archeoloog)
	Betrokken derden	Niet van toepassing

Plan 1: Plangebied op topografische kaart (1:10.000; digitaal; 08-08-2019).¹

¹ AGIV 2019d.

<p>BAAC ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE</p>	<p>Damme Damse Vaart</p>
	<p>Plangebied op GRB</p>
<p>Projectnummer BAAc: 2019-0797 Projectcode bureauonderzoek: 2019H83</p>	
<p>Datum: 8-8-2019 Schaal: 1:1200</p>	
<p>Legende</p> <p> Plangebied</p>	

Plan 2: Plangebied op kadastrakaart (GRB) (1:25.000; digitaal; 08-08-2019).²

² AGIV 2019a.

1.2 Werkwijze en strategie

Dit vooronderzoek zonder ingreep in de bodem, met name het bureauonderzoek, bereikt het doel de archeologische verwachting van het plangebied op punt te stellen door de studie van gekende of ontsloten informatiebronnen.

1.2.1 Onderzoeksvragen

Volgende onderzoeksvragen zullen in dit bureauonderzoek behandeld worden:

- Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens en welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?
- Zijn er archeologische waarden aanwezig binnen het onderzoeksterrein?

Indien er archeologische waarden aanwezig zijn binnen het onderzoeksterrein:

- Wat is de aard van deze waarden?
- Wat is de bewaringstoestand van deze waarden?
- Betreft het behoudenswaardige archeologische waarden?
- Wat is de relatie tussen deze waarden en het landschap?
- Wat is de impact van de geplande bodemingrepen op deze waarden?

1.2.2 Heuristiek

Het doel van het bureauonderzoek is de formulering van een archeologische verwachting van de onderzoekslocatie. Deze verwachting wordt opgesteld op basis van gekende landschappelijke, geologische, archeologische, historische en geografische bronnen.

Een eerste stap bij het formuleren van een archeologische verwachting voor de onderzoekslocatie is deze te situeren binnen een breder landschappelijk kader. Hierbij wordt beroep gedaan op de gekende geografische en geologische bronnen en kaarten.

Administratieve en geografische kaarten:

- GRB/kadasterkaart
- Topografische kaart
- Orthofoto's 1971-nu

De geomorfologische kaart werd geconsulteerd en besproken binnen deze studie maar wegens eigendomsrechten niet weergegeven.³

³ DE MOOR & MOSTAERT 1993

De basis van de desktopstudie bestaat verder uit een historische studie van de onderzoekslocatie en zijn directe omgeving. Hierbij wordt de gekende archeologische en historische vakliteratuur over de onmiddellijke omgeving van het plangebied geconsulteerd.

Een bijkomende belangrijke bron van informatie is het historisch kaartmateriaal. Op basis van deze oude kaarten kan een beeld worden gegeven van de evolutie van de bebouwing in het plangebied door de eeuwen heen, maar met dien verstande dat de draad slechts kan opgepikt worden vanaf het moment dat de eerste kaarten voor het gebied verschenen. Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op deze kaarten geen garantie dat er niets geweest is. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijke bouwwerken zoals stadsomwallingen, kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er geen of weinig aandacht voor de burgerlijke architectuur. Het was vaak niet de bedoeling om de huizen in detail of juist weer te geven. Pas vanaf de 19^e eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kadasterkaarten. Naast de gangbare historische kaarten is ook Cartesius geraadpleegd.⁴

Volgende historische kaarten werden opgezocht en geanalyseerd:

- CAI-kaart
- Jacob van Deventer
- Marcus Gerards
- Sanderus
- Ferrariskaart
- Atlas der Buurtwegen
- Poppkaart
- Vandermaelenkaart
- Topografische kaarten 19de-20ste eeuw (Cartesius)

De CAI-kaart wordt weergegeven met het grootschalig referentiebestand als onderkaart. De onmiddellijke omgeving rondom wordt op de Ferraris-, Atlas der Buurtwegen, Popp- en Vandermaelenkaart besproken. De beschrijving gebeurde onder meer op basis van de legende uit *België in kaart*.⁵ Indien er een bijzondere locatie op te merken is, wordt deze, indien mogelijk, vernoemd bij naam en uitgebreider beschreven. De historische en archeologische kaarten worden gebruikt om een historisch-archeologische interpretatie van de locatie te bekomen.

Er werden geen externe specialisten betrokken bij dit onderzoek en geen wetenschappelijke advisering ingewonnen bij derden.

⁴ CARTESIUS 2019

⁵ BEYAERT e.a. 2006

1.3 Assessmentrapport

1.3.1 Topografische situering

Damme is een historisch stadje omgeven door een uitgestrekt polderlandschap, gelegen in de provincie West-Vlaanderen op 6,5 km ten noordoosten van Brugge en op 12 km ten zuiden van Knokke-Heist. Begrensd ten westen en noorden door Oostkerke, ten noordoosten door Lapscheure, ten oosten door Moerkerke, ten zuiden door Vivenkapelle en ten zuidwesten door de Brugse deelgemeenten Koolkerke en Sint-Kruis.⁶

De exacte locatie van het plangebied is weergegeven op de topografische kaart en de kadasterkaart (Plan 1, Plan 2). Het plangebied bevindt zich binnen de stadskern van Damme die wordt omsloten door een 17de-eeuwse aarden vesting met bastions, ravelijnen en grachten. De stadskern bestaat uit een concentrische aanleg, kruisgewijs doorsneden door de historische Kerkstraat en door het kanaal van Brugge naar Sluis, ook wel Damse Vaart genoemd. De bebouwing concentreert zich in hoofdzaak ten zuiden van deze vaart. Op de hoofdvas van de Kerkstraat, met behouden kassei-bestrating, bevinden zich de voornaamste gebouwen: stadhuis, Sint-Janshospitaal en de Onze-Lieve-Vrouwekerk.⁷ Het onderzoeksterrein bevindt zich net ten noorden van de Damse Vaart, in het verlengde van de historische Kerkstraat, meer bepaald op de kruising van de verbindingsweg Dammesteenweg en de Damse Vaart West, aan de brug over de Vaart als verbinding met het stadscentrum.

1.3.2 Historisch kader

De kerstening van het Brugse Ommeland begon vermoedelijk omstreeks het midden van de 7de eeuw onder de in 641 benoemde bisschop Eligius van Noyon-Doornik. Voor zover bekend bestonden er vóór 800 in het Brugse Ommeland slechts twee parochies, met name Sijsele en Snellegem. Beide uitgestrekte domeinen waren gelegen in de zandstreek en werden van elkaar gescheiden door de Reie, waarlangs in de 9de eeuw Brugge zou ontstaan.⁸

De stad Damme dankt zijn ontstaan aan een gelukkige samenloop van een reeks historische en geologische feiten. Na een dynamische fase van toenemende kusterosie vanaf de laat Romeinse tijd, wordt in de periode 550–750 na Chr. opnieuw een evenwicht bereikt. Het landschap kan evolueren naar een gebied van slikken en schorren en raakt opnieuw in exploitatie. Tegen 1000 na Chr. is de oostelijke kustvlakte grotendeels verland. De totale verlanding van het gebied wordt in de hand gewerkt door indijking. Nog voor 1134 worden preventieve dijken aangelegd, zoals de Romboutswervedijk en de Branddijk. In 1134 slaat de zee opnieuw met volle kracht het schorregebied tussen de preventieve dijken binnen en schuurt een kreek uit tot tegen de kreekrug van de Gapaard. Hierdoor ontstaat het Zwin, dat het landschap en het economisch leven van de streek voor de komende eeuwen diepgaand zal bepalen.⁹

In 1174 onteigent Graaf Filips van de Elzas gronden van het Sint-Donaaskapittel van Brugge te Oostkerke voor de aanleg van een dijk of gracht. Vermoedelijk kort vóór 1180 laat hij een dam of dwarsdijk bouwen op het eindpunt van en dwars doorheen de Zwingel, waaraan Damme zijn ontstaan en naam dankt. De eerste vermelding van Damme als *Hendam* dateert uit deze periode en in 1217 veranderd de naam naar *Hondsdam* of *Hondesdamma* (1237). Volgens een legende diende de duivel in de gedaante van een hond verjaagd te worden om de dijk te kunnen voltooiën en Damme te stichten. Het voorvoegsel *Honds* is etymologisch echter vermoedelijk afgeleid van *Honte*, een modderige plaats of zeearm. Later wordt de stad ook nog vermeld als *ten Damme* (1306) of *li Dams* (1308). De ligging van de afsluitdijk valt samen met het tracé van de huidige Kerkstraat; de eigenlijke

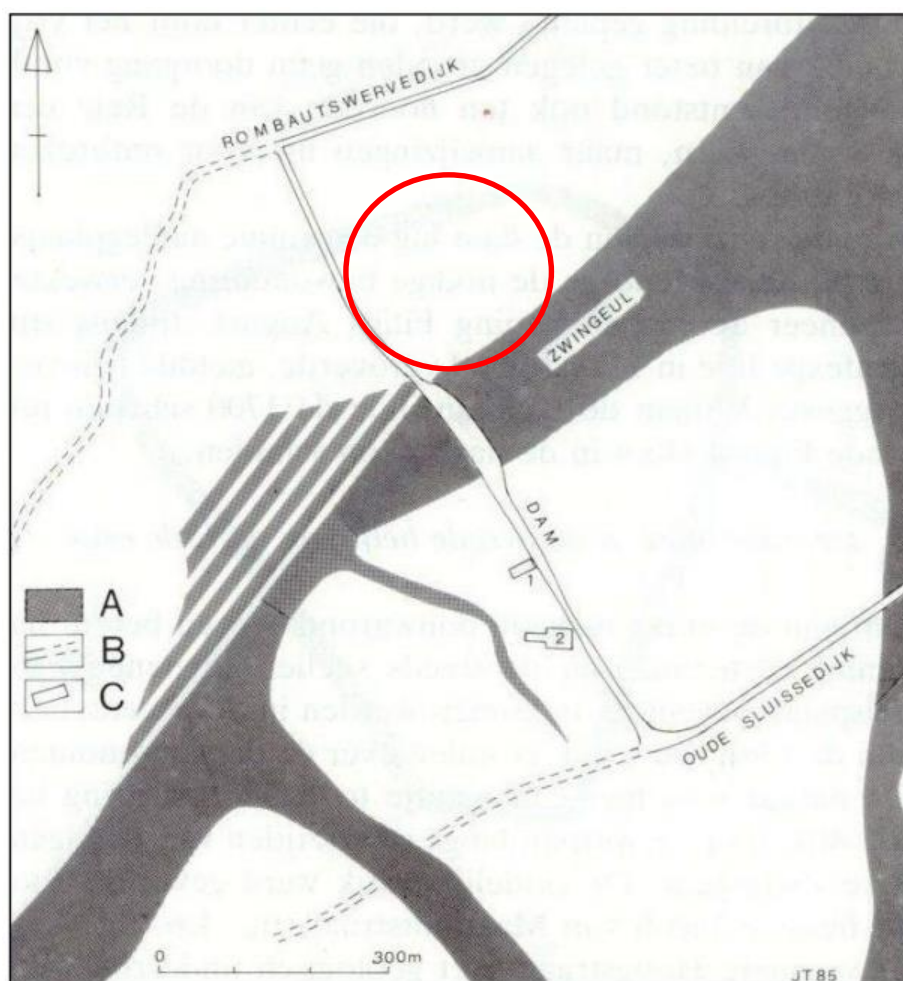
⁶ IOE 2019, ID 122007

⁷ IOE 2019, ID 302015

⁸ IOE 2019, ID 122007

⁹ TERMOTE 1985

kreek wordt afgesneden ter hoogte van de huidige markt. In de dam wordt een grote zeesluis of spui gebouwd, de *Speie*, die vanuit het Zwin toegang geeft tot de Reie en de aanlegkade. Ten gevolge van een vredesverdrag tussen Filips van den Elzas en graaf Floris III van Holland worden honderden dijkwerkers ingezet om dijken te voorzien langs het Zwin tussen Damme en Brugge. In oorsprong is Damme een klein vissersdorp, vermoedelijk gegroeid uit een viertal kleine woonkernen. Behalve plaatselijke inwoners die leven van handel, scheepvaart en havenarbeid, maken diverse bronnen tevens melding van Zeeuwse, Hollandse of Friese dijkwerkers die er verblijven om te werken aan het uitgebreid dijkstelsel langs het Zwin. Zo ontstaat Damme op de samenkomst van de Reie en het Zwin als voorhaven van Brugge (Figuur 1).¹⁰

Figuur 1: Reconstructie van het landschap voor de stichting van Damme (12de eeuw). (A) situatie Zwingeul na 1134, (B) gedempte Zwingeul, (C) gebouwen (1: Sint-Janshospitaal, 2: OLV-Kerk. Plangebied kan slechts bij benadering gelokaliseerd worden (rode cirkel)¹¹

Damme behoort tot de stadstichtingen van Filips van de Elzas en verkreeg het stadsrecht van Brugge. In de 13de en 14de eeuw werd de stad, net zoals Brugge, bestuurd door 13 schepenen en evenveel raadsheren. Later toen de stad haar hoogtepunt had bereikt, werd dit aantal tot zeven teruggebracht. De poorters of burgers van Damme waren vrijgesteld van tolrechten op alle markten in Vlaanderen in de stad zelf waren stapelrechten, een soort van monopolie voor het opslaan en het heruitvoeren van bepaalde goederen, gevestigd. Vooral de wijn- en de haringstapel brachten welvaart in de stad, die in de middeleeuwen de voornaamste wijnmarkt van België was. Voor de schepenen van Damme werden geschillen met betrekking tot de zeevaart beslecht. Terecht is het zeerecht van Damme, dat bij deze

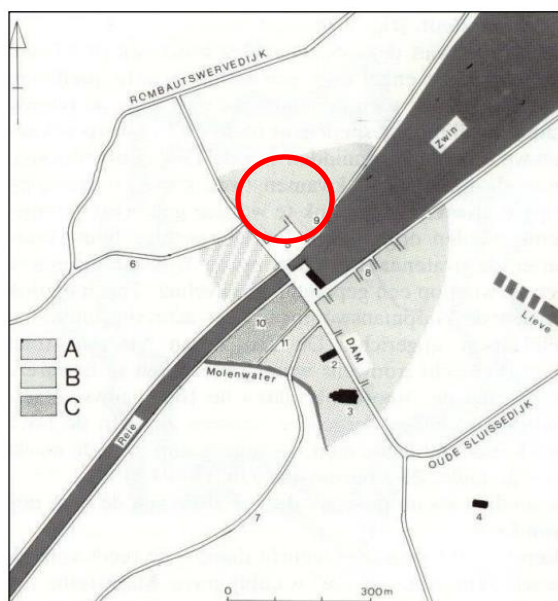
¹⁰ IOE 2019, ID 122007

¹¹ TERMOTE 1985

geschillen werd toegepast, even beroemd als het zeerecht van Oléron, waarmee het trouwens nauw verwant was.¹²

Gelet op de economische expansie van Brugge en mede dankzij het grafelijk privilege en de ligging aan een ruime inham van de Noordzee, ontwikkelt Damme zich zeer snel tot de belangrijkste havenstad van het graafschap Vlaanderen en als belangrijk centrum van handel en nijverheid.¹³ De stad kende het toppunt van haar bloei in de 13de eeuw. Na het graven van de Reie als verbinding met de stad Brugge evolueerde Damme vrij vlug tot een bloeiende handelsnederzetting.¹⁴

In de groei van de middeleeuwse stad Damme kunnen twee fasen onderscheiden worden. Tot het midden van de 13de eeuw greep de uitbreiding achter de dam (huidige Kerkstraat) en de Oude Sluissedijk plaats. In dit stadgedeelte vinden we de oudste monumenten van Damme, namelijk het Sint-Janshospitaal en de Onze-Lieve-Vrouwekerk. Deze eerste nederzettingskern is te situeren in de oksel van de Kerkstraat en de Kattestraat.¹⁵ In de tweede helft van de 13de eeuw werden gelijklopend met de opslibbing en de verdere indijking van het Zwin gronden achter de dam ingenomen. De tegenhanger is de Noorddijk, die bij de aanleg van de latere kanalen zal verdwijnen. Bij de bedijking kwamen nieuwe bouwarealen vrij die verkaveld werden. In deze periode werd ook de Lieve gegraven, een rechtstreekse verbinding met de stad Gent. Op het einde van de 13de eeuw bereikte Damme zijn grootste uitbreiding, die samenvalt met het hoogtepunt van de economische activiteit – stapel en overslag - in de stad. Een eerste stadsomwalling werd aangelegd in 1297-1298. Deze dubbele omwalling is alleen gekend door kaartenmateriaal en lijkt een eerste haastig opgeworpen verdedigingsgordel te zijn, ten gevolge van een aanval door de Franse koning Filips de Schone.¹⁶

Figuur 2: Stadsontwikkeling van Damme tussen 1180-1218. Plangebied kan slechts bij benadering gelokaliseerd worden (rode cirkel).¹⁷

Eind 14de-begin 15de eeuw werd een tweede stadsomwalling gerealiseerd, die het bewoningsareaal omsloot zoals het dan tot stand gekomen was (Figuur 3, A). Ze had enkele belangrijke wijzigingen aan de uitgangswegen en de haven tot gevolg. In deze periode grepen ook havenwerkzaamheden plaats die een poging waren om de Damse haven operationeel te houden. Zo werd het *Nieuw Gedelf*

¹² HASQUIN e.a. 1980

¹³ IOE 2019, ID 122007

¹⁴ HASQUIN e.a. 1980

¹⁵ ROELENS e.a. 2018

¹⁶ TERMOTE 1985

¹⁷ TERMOTE 1985

aangelegd in het midden van de 14de eeuw. Deze aanpassingswerken brachten echter niet het verhoopde resultaat op en de vaargeul slibde verder dicht.

De 15de eeuw was slechts een periode van nabloei en op het einde van 16de eeuw had Damme alle betekenis verloren en was een dode, ontvolkte stad geworden. Samen met de andere vervallen Zwinstadjes, Hoeke en Monnikerede, werd de stad in 1594 door Filips II onder eenzelfde bestuur verenigd.¹⁸ Hoewel Damme op het einde van de middeleeuwen zijn economische betekenis voorgoed had verloren, won het stadje in de daaropvolgende eeuwen aan militaire betekenis. In 1615 wordt Damme een laatste maal ingesloten in een nieuwe versterkingsgordel. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog werd Damme als vestingstad door Spaanse ingenieur ontworpen. De aanleg vond plaats in 1616-1617 en bestond uit een regelmatige zevenhoek met bastions, verbonden door courtines en voorzien van een voorwal. Daarna volgde de aanleg van een contrescarpe (Figuur 3, B). In 1703 werd er ook nog een hoornwerk in de richting van Sluis aan toegevoegd.

Bij archeologische waarnemingen konden deze 17de-eeuwse verdedigingswerken herhaaldelijk in detail gedocumenteerd worden. De bouw van het post-middeleeuwse Damse verdedigingssysteem heeft nagenoeg alle sporen van de laatmiddeleeuwse versterkingen uitgewist. Tenslotte verdwenen bij het graven van het kanaal Brugge-Sluis in 1810 nog een aantal andere laatmiddeleeuwse resten. Het stadje Damme heeft een indrukwekkend historisch verleden, maar heeft na de 17de-18de eeuw geen enkele industriële of economische ontwikkeling meer gekend. Hierdoor is het archeologische erfgoed in Damme nog relatief goed bewaard gebleven.¹⁹

Figuur 3: Stadsomwallingen van Damme. (A) tweede stadsomwalling (15de eeuw), (B) derde stadsomwalling (17de eeuw).²⁰

¹⁸ IOE 2019, ID 122007

¹⁹ ROELENS e.a. 2018

²⁰ TERMOTE 1985

1.3.3 Cartografische bronnen

Een bijkomende belangrijke bron van informatie is het historisch kaartmateriaal. Op basis van deze oude kaarten kan een beeld worden gegeven van de evolutie van de bebouwing in het plangebied door de eeuwen heen, maar met dien verstande dat de draad slechts kan opgepikt worden vanaf het moment dat de eerste kaarten voor het gebied verschenen. Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op deze kaarten geen garantie dat er niets geweest is. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijke bouwwerken zoals stadsomwallingen, kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er geen of weinig aandacht voor de burgerlijke architectuur. Het was vaak niet de bedoeling om de huizen in detail of juist weer te geven. Pas vanaf de 19de eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kadasterkaarten. Een concrete huisgeschiedenis is uit het cartografisch materiaal alleen niet af te leiden. De kaarten kunnen wel ondersteunend werken.

Jacob van Deventer (1559)

De oudste beschikbare kaart van Damme is het stadsplan van Jacob van Deventer. In 1559 vervaardigde de Nederlandse cartograaf Jacob van Deventer in opdracht van de Spaanse koning Filips II de plattegronden van meer dan 220 steden van de oude Nederlanden.²¹

Op het stadsplan van Deventer is de 14de-eeuwse Bourgondische stadsomwalling te zien, die aangelegd werd naar aanleiding van de Engelse dreiging (Figuur 4). De versterking bestond uit een gracht en een aarden wal. Op deze figuratieve kaart kan het plangebied slechts bij benadering gelokaliseerd worden. Het plangebied bevindt zich net buiten de oorspronkelijke nederzettingkern van Damme. Het onderzoeksterrein is gelegen tussen twee waterlopen: het Zwin en de Reie. Het plangebied bevond zich in de late middeleeuwen ter hoogte van de thans verdwenen *Coornemarkt* (Korenmarkt). Langs de Korenmarkt bevonden zich verschillende herenhuizen. Ter hoogte van het plangebied is de aanwezigheid van bebouwing bijgevolg zeker niet uit te sluiten. Ook de Dammesteenweg is reeds te zien op het plan. Het zuidelijk deel van de weg is in de middeleeuwen gekend als de *Sint-Jacobstraat* (eerste vermelding in 1355). Het is één van de oudste straten in het noordelijk deel van het middeleeuwse stadscentrum van Damme, lopende van de voormalige Speibrug noordwaarts langsheen de Korenmarkt naar de Sint-Jacobsbrug op de Oude Reie.²²

Marcus Gerards (1562)

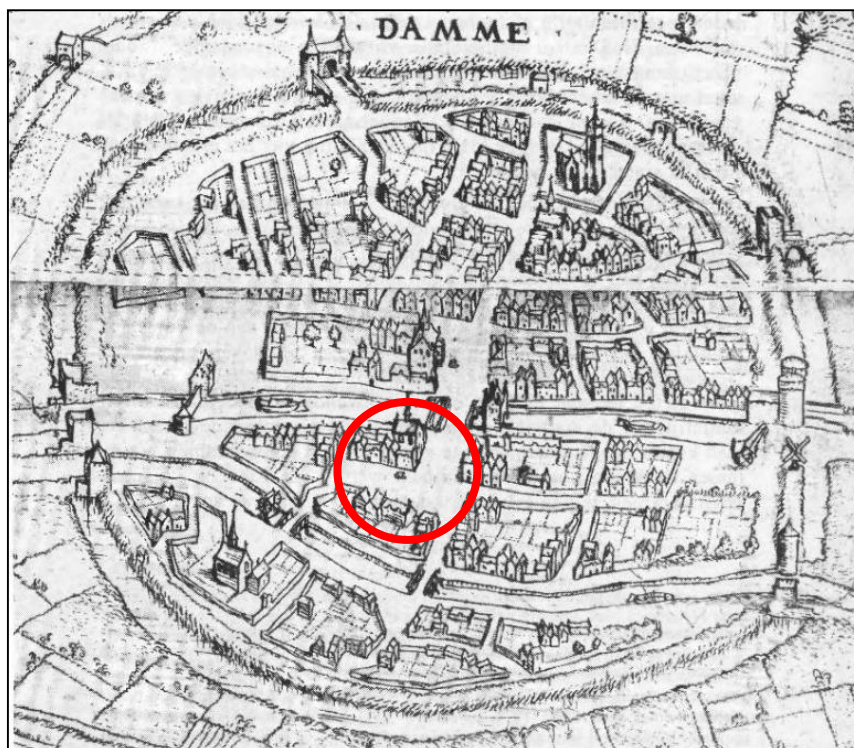
De volgende bruikbare kaart dateert eveneens uit de 16de eeuw. Het stadsplan van Marcus Gerards geeft een gelijkaardig beeld van Damme als het plan van van Deventer (Figuur 5). Het plan is echter iets gedetailleerder dan voorgaande kaart. Ook hier kan het plangebied slechts bij benadering gesitueerd worden. Op een uitsnede van dit plan is de waterput/fontein op de Coornemarkt te zien (Figuur 6). In 1269 verleent de gravin toestemming aan de stad om water uit de grafelijke vijver te Male (Sint-Kruis) te betrekken en een nieuwe pomp nabij de Sint-Joriskapel op te richten, dit omdat het drinkwater binnen de stad teveel zout bevat. Voor het onderhoud van de ondergrondse leidingen wordt een brede weg van Male naar Damme getrokken, de Pijpeweg, zogenaamd naar de loden leiding langswaar het water vier km ver loopt naar de verscheidene stadsfontein en pompen. Volgens de CAI-kaart bevond het plangebied zich ter hoogte van deze fontein (zie verder).

²¹ KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2017

²² IOE 2019, ID 110897

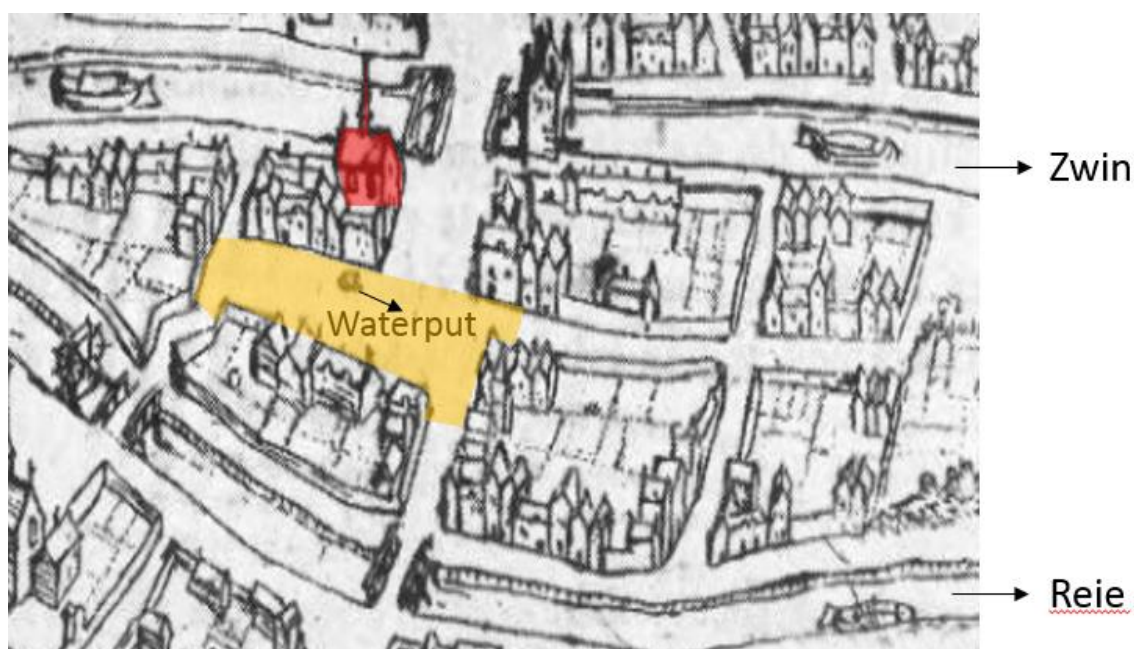
Figuur 4: Stadsplan van Damme door Jacob van Deventer (1559). Het plangebied wordt bij benadering aangeduid (rode cirkel) (noorden is bovenaan).²³

Figuur 5: Stadsplan van Damme door Marcus Gerards (1562). Het plangebied wordt bij benadering aangeduid (rode cirkel) (noorden is links).²⁴

²³ Bibliotheca Digital Hispanica 2006

²⁴ KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2018a

Figuur 6: Detail stadsplan van Damme door Marcus Gerards (1562). Het plangebied bevond zich ter hoogte van de waterput op de Coornemarkt (geel). In het rood wordt de Sint-Joriskapel weergegeven (noorden is links).²⁵

Sanderus (1641)

Voor de volgende bruikbare cartografische bron van het plangebied wordt een tijdsprong gemaakt naar de 17de eeuw. De stadsplattegrond van A. Sanderus, de *Nova et accurata comitatus et ditiones Alostane in Flandria Imperiali Tabula Flandriae tabula* werd opgemaakt in 1641. De gebouwen worden in perspectief weergegeven. De afbeelding is gebaseerd op de stadsplattegrond van Marcus Gerards. Op het plan is een legende opgenomen met verwijzingen naar belangrijke instellingen, gebouwen en plaatsen.

Op deze kaart is de tweede stadsomwalling van Damme te zien die aangelegd werd in 1616-1617 door de Spaanse ingenieur Guillaume Flamaen. De stadsversterking bestond uit een regelmatige zevenhoek met bastions, verbonden door courtines en voorzien van een voorwal (Figuur 7). Binnen de Spaanse vesting kwam militaire infrastructuur tot stand. Ten noorden en ten zuiden van de Korenmarkt bevinden zich militaire barakken van soldaten (f), ten westen van het plein zijn magazijnen gelegen (g) (Figuur 8)

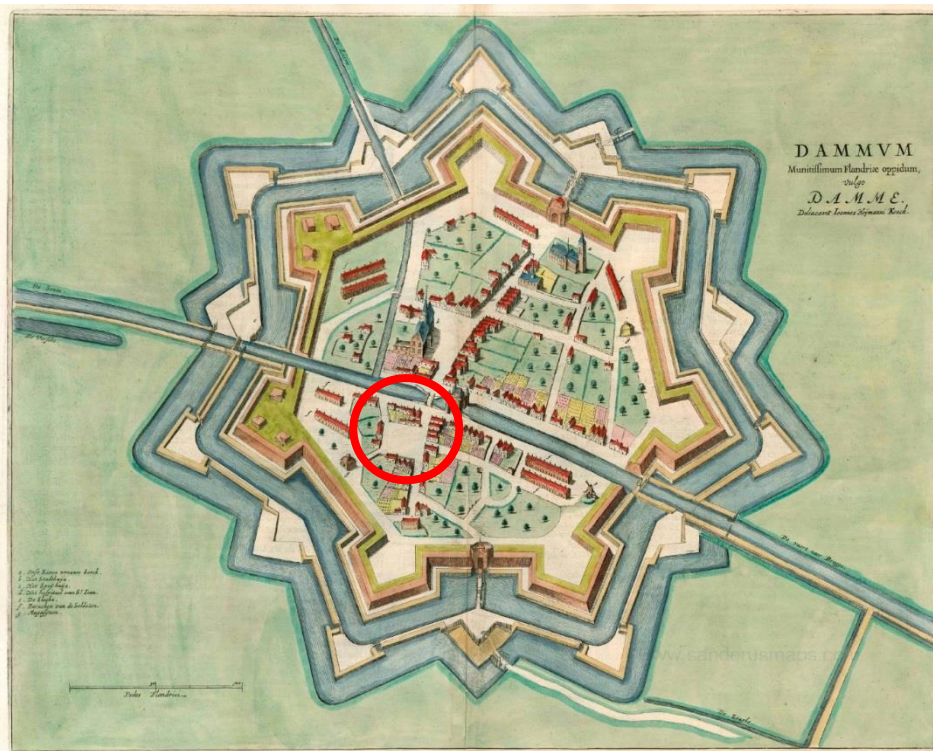
Op deze kaart is ook reeds de Sint-Christoffelhoeve te zien, waarvan het plangebied met d'Oude Schaapskooi later deel van zal uitmaken. Het is één van de weinige stadshoeves die binnen de 17de-eeuwse vestinggordel gelegen is. De hoeve stond in voor de bevoorrading van de bevolking bij langdurig beleg van de stad. De hoeve is vermoedelijk genoemd naar de Kleine Brugse Poort of de *Kristoffelpoort*, heropgebouwd in 1448 op de rechteroever van de Reie.²⁶

Vesting Damme (1702)

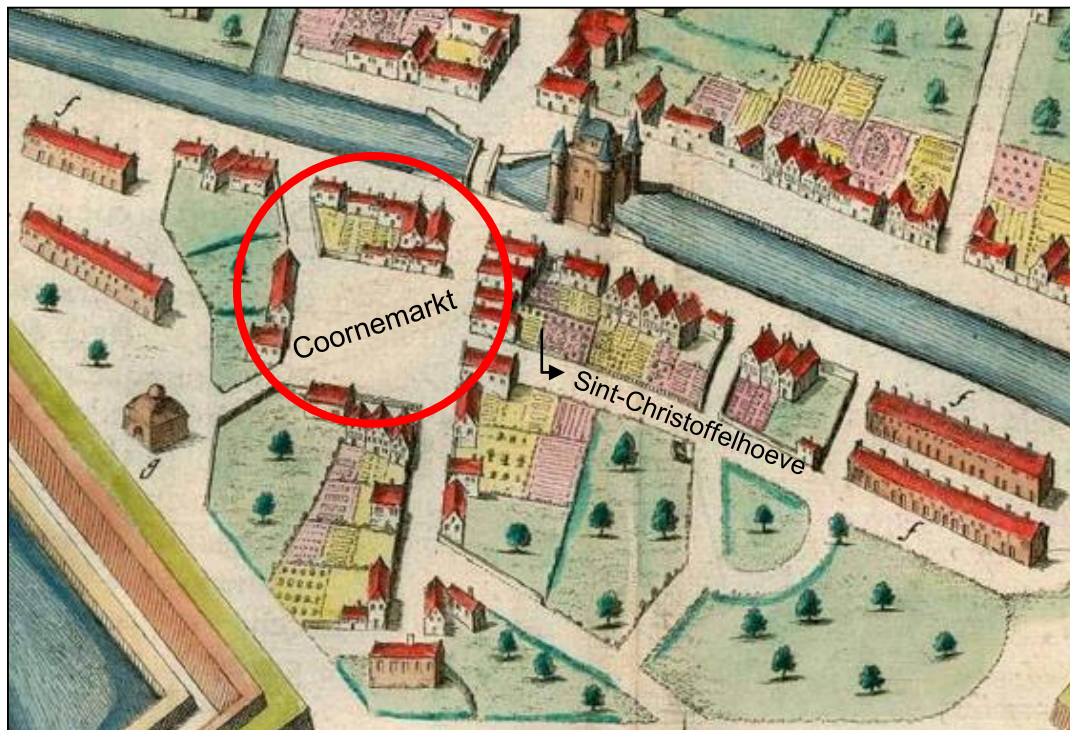
Twee cartografische bronnen uit 1702 en afkomstig uit het archief van Service historique de la défense te Vincennes, waarop eveneens de vesting Damme wordt weergegeven, geven een gelijkaardig beeld van de situatie ter hoogte van het plangebied (Figuur 9, Figuur 10).

²⁵ KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2018a

²⁶ IOE 2019, ID 78659

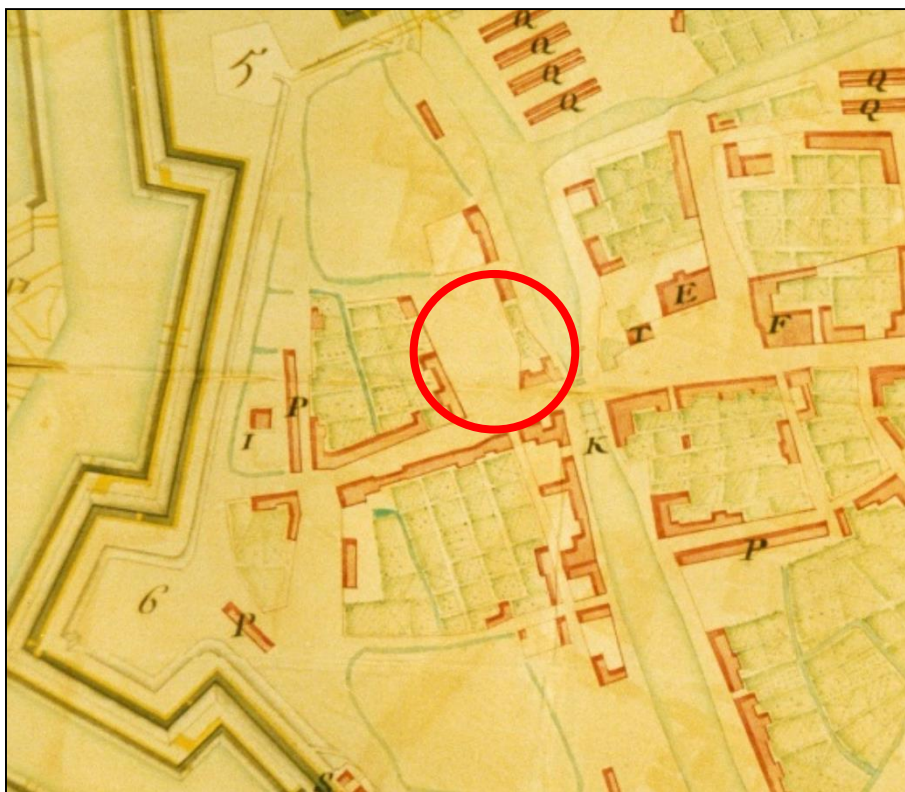
Figuur 7: Plangebied op stadsplan van Antonius Sanderus (1641) (noorden is links)²⁷

Figuur 8: Detail stadsplan van Antonius Sanderus (1641) met aanduiding van de Coornemarkt waar het plangebied zich vermoedelijk bevond (noorden is links)²⁸

²⁷ SANDERUS 1641

²⁸ SANDERUS 1641

Figuur 9: Plangebied bij benadering weergegeven op stadsplan Damme 1702²⁹

Figuur 10: Plangebied bij benadering weergegeven op plan van Senneton de Chermont (1702)³⁰

²⁹ Plan aangebracht door Stadsarchief Damme (uit Service historique de la défense, Château de Vincennes (FR); GR 1 V M 89-5)

³⁰ Plan aangebracht door Stadsarchief Damme (uit Service historique de la défense, Château de Vincennes (FR); GR 1 V M 89-3)

Ferraris (1771-1778)

De Ferrariskaarten zijn een verzameling van 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten van de Oostenrijkse Nederlanden. Ze zijn opgemaakt tussen 1771 en 1778 onder leiding van Joseph de Ferraris, een generaal bij de Oostenrijkse artillerie en veldmaarschalk in de Oostenrijkse Nederlanden. Het is de eerste systematische kartering van het Belgische grondgebied.³¹

De Ferrariskaart dateert uit de periode van na de Vrede van Aken in 1748 wanneer de vesting onder druk van Nederland versneld wordt afgebouwd omdat Damme – eenmaal veroverd door de vijand – een rechtstreekse bedreiging voor de vestingen Sluis en Retranchement betekende. Voor het areaal ten noorden van de Damse Vaart betekende dit dat de militaire installaties verdwenen en plaats maakten voor de inplanting van landbouwbedrijven. De Christoffelhoeve werd in deze periode verder uitgebouwd op de plaats van de voormalige kazerne van de adjudant. Het plangebied zelf bevond zich nog steeds ter hoogte van de Korenmarkt, die op deze kaart doorsneden wordt door een landweg en waar bomen aangeplant werden. De grijze lijn langs de weg, duidt mogelijk op een berm of verhoging. De Ferrariskaart geeft voor Damme echter een weinig betrouwbaar beeld. Het plangebied moet iets zuidelijker gelokaliseerd worden (Plan 3).

Vandermaelen (1846-1854)

Een volgende bron zijn de Vandermaelenkaarten, die gemaakt zijn door Philippe Vandermaelen. Zijn gedetailleerde (schaal 1:20.000) *Carte topographique de la Belgique* is tussen 1846 en 1854 gemaakt en bestaat uit 250 folio's.³²

De grootste verandering op de Vandermaelenkaart is de aanleg van de Damse Vaart (Plan 4). Het uitgraven van het verbindingskanaal tussen Brugge en Sluis startte in 1810 in opdracht van Napoleon. De Damse Vaart vormde de verbinding van Brugge met de Schelde. Tussen Brugge en Damme wordt hiervoor de bedding van de Reie gebruikt; vanaf Damme en Hoeke wordt het tracé van het Oude Zwin gevolgd, vanaf Oostkerke volgt het kanaal de loop van de Verse Vaart over het grondgebied van Lapscheure. De aanleg van de Damse Vaart dwars door de stad had een enorme stedenbouwkundige impact. Het noordelijk gedeelte wordt van het centrum afgesneden, een bastion van de 17de-eeuwse omwalling en de Korenmarkt met de vele herenhuizen erlangs verdwijnen. De havenkom en de drie waterlopen (Lieve, Reie en Zwin) die eeuwenlang in het centrum van de stad stroomden, worden opgevuld met het zand van de Damse Vaart.³³

Op deze kaart kan het plangebied voor het eerst zeer exact gesitueerd worden, meer bepaald op de hoek van de Dammesteeweg en de Damse Vaart West. Over het kanaal ter hoogte van het Damse stadscentrum werd een draaibrug/optrekbrug aangelegd. Deze is tegenwoordig verdwenen. Binnen het plangebied zelf is de schuur van de d'Oude Schaapskooi reeds weergegeven. De schuur met schapenstal hoorde bij de Sint-Christoffelhoeve aan de overkant van de Dammesteeweg en dateert uit het einde van de 18de-begin 19de eeuw. Het overige deel van het plangebied is nog onbebouwd.

³¹ KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2018b

³² GEOPUNT 2019d

³³ IOE 2019, ID 110898

Atlas der Buurtwegen (1843-1845)

Een andere 19de-eeuwse kadasterkaart is de Atlas der Buurtwegen. Deze atlas werd opgemaakt in opdracht van de wetgever en had als doel om ondubbelzinnig aan te duiden welke kleine wegen een openbaar karakter hadden. Per toenmalige gemeente werd een atlas opgemaakt, met uitzondering van een aantal stadskernen.³⁴

De situatie op de Atlas der Buurtwegen is onveranderd. De weergave is echter iets gedetailleerder dan de Vandermaelenkaart. Ook de perceelsgrenzen worden voor het eerste weergegeven. Deze volgen grotendeels het tracé van de huidige percelen (Plan 5).

Popp (1842-1879)

De Poppkaarten zijn het levenswerk van Philippe-Christian Popp (1805-1879). Van 1842 tot aan zijn dood in 1879 werkte hij aan zijn atlas. Ongeveer alle gemeenten van de toenmalige provincies Brabant, Henegouwen, Luik, Oost- en West-Vlaanderen had hij getekend en gedrukt.³⁵

Ook de Poppkaart geeft een gelijkaardig beeld als de Vandermaelenkaart en de Atlas der Buurtwegen (Plan 6).

³⁴ GEOPUNT 2019c

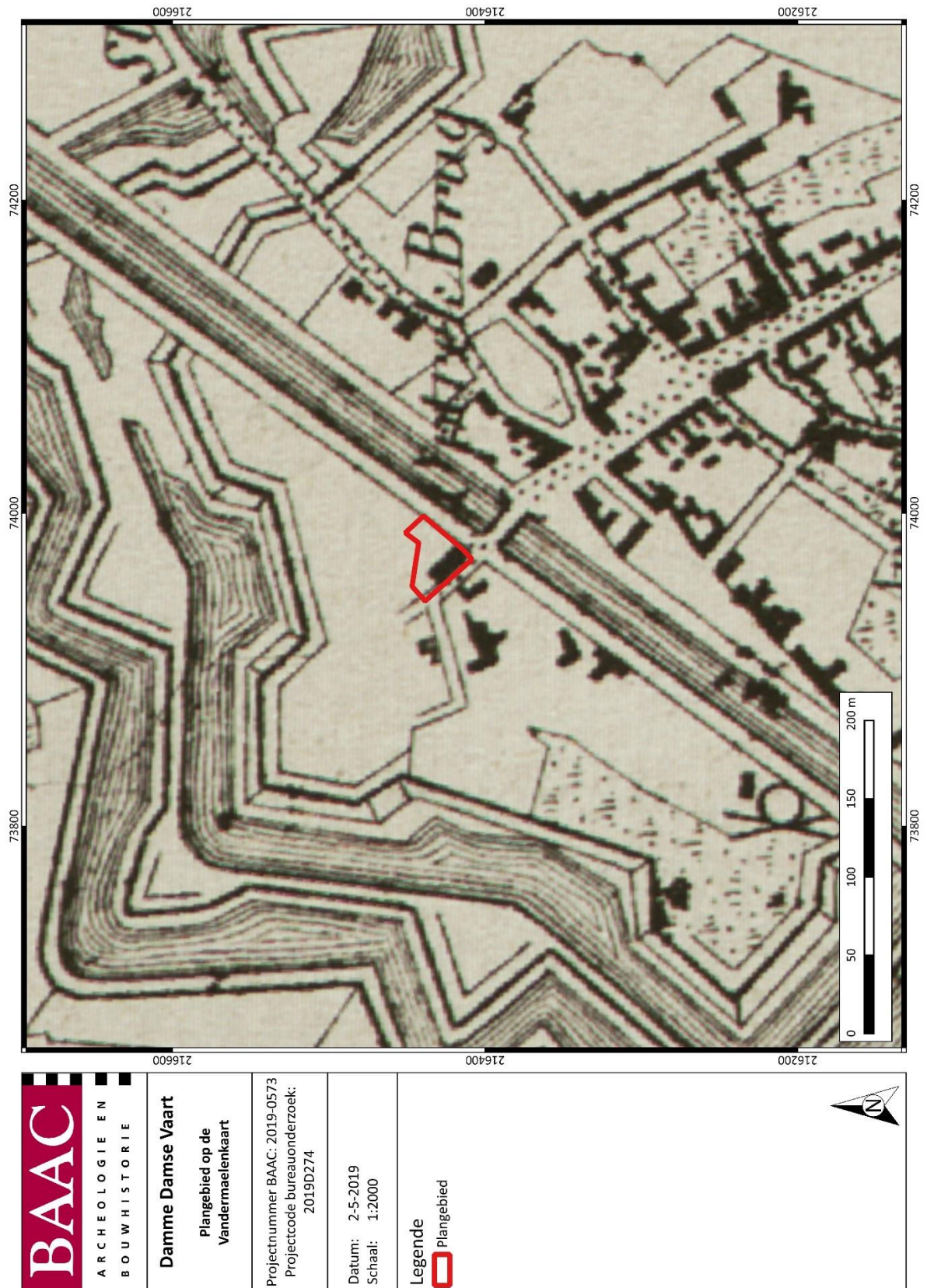
³⁵ KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2018b

<p>ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE</p>	<p>Damme Damse Vaart</p>
	<p>Plangebied op de Ferrariskaart</p>
<p>Projectnummer BAAC: 2019-0573 Projectcode bureauonderzoek: 2019D274</p>	<p>Datum: 3-5-2019 Schaal: 1:1500</p>
<p>Legende</p> <p> Plangebied</p>	

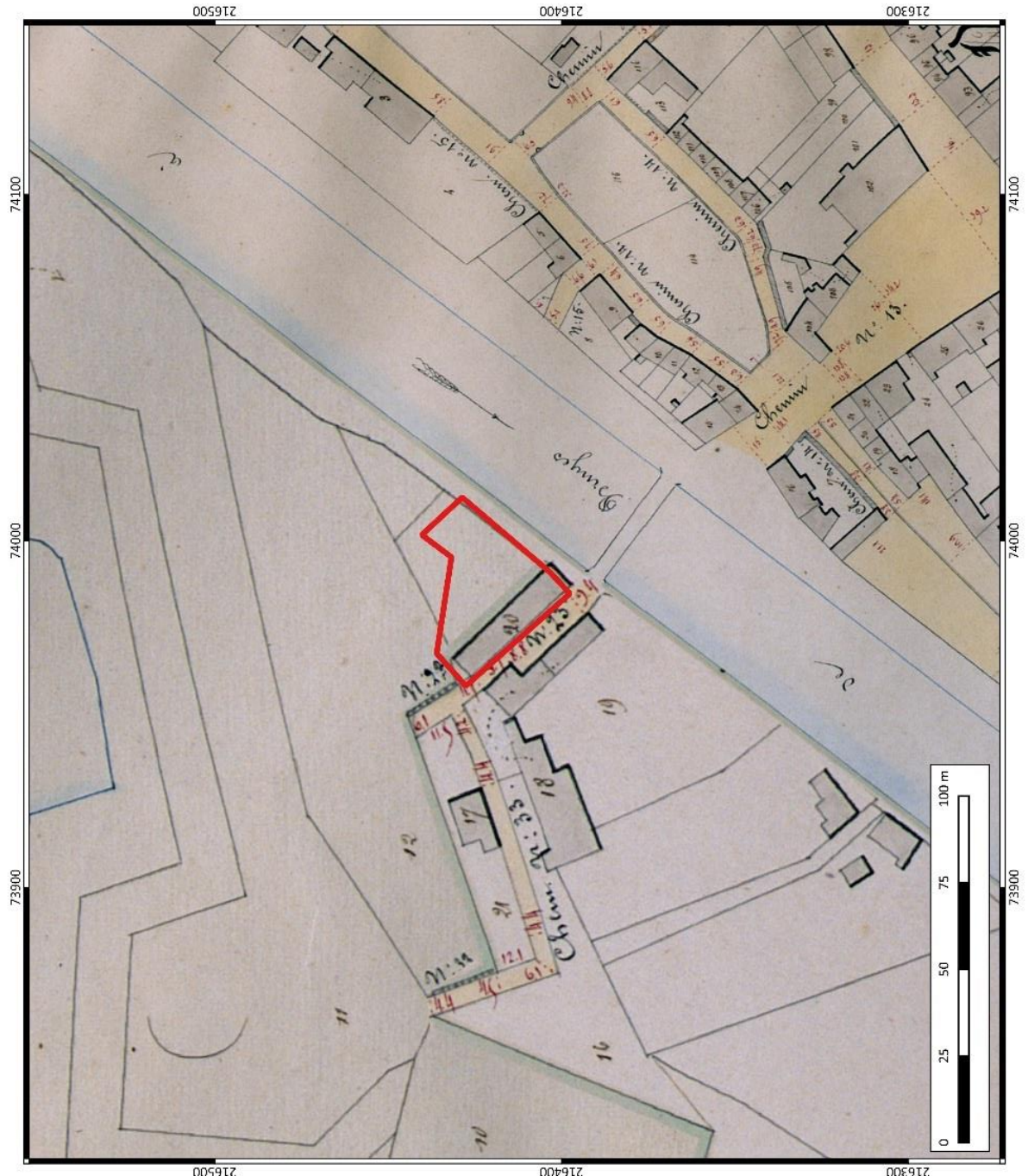
Plan 3: Plangebied op de Ferrariskaart (1:11.520; digitaal; 03/05/2019)³⁶

³⁶ GEOPUNT 2019a

Plan 4: Plangebied op de Vandermaelenkaart (1:2.000; digitaal; 02/05/2019)³⁷

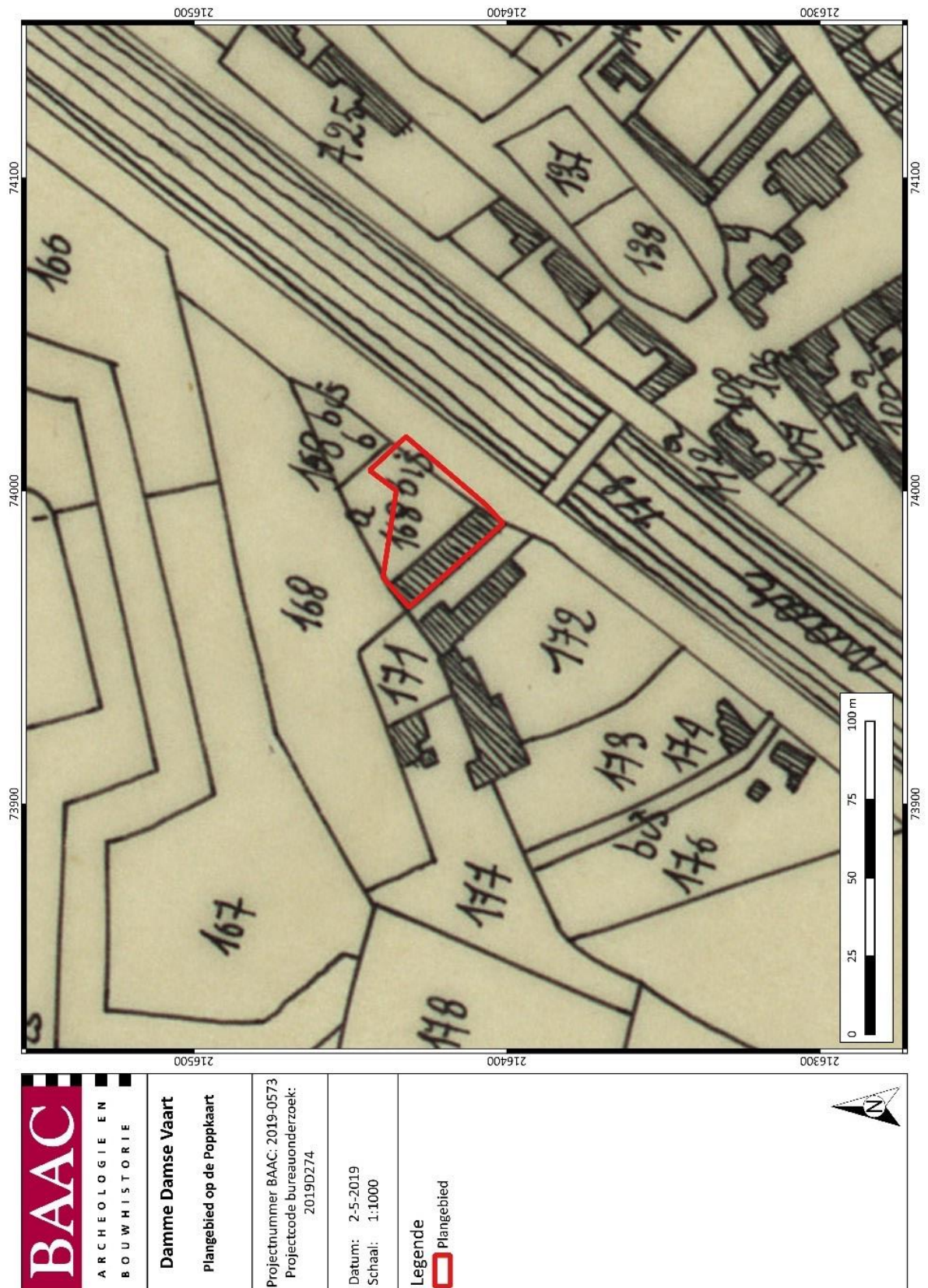
³⁷ GEOPUNT 2018b

<p>ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE</p>	<p>Damme Damse Vaart Plangebied op de Atlas der Buurtwegen</p>	<p>Projectnummer BAAC: 2019-0573 Projectcode bureauonderzoek: 2019D274</p>	<p>Datum: 2-5-2019 Schaal: 1:1000</p>	<p>Legende Plangebied</p>	
	<p>Projectnummer BAAC: 2019-0573 Projectcode bureauonderzoek: 2019D274</p>				

Plan 5: Plangebied op de Atlas der Buurtwegen (1:2.500; digitaal; 02/05/2019)³⁸

³⁸ GEOPUNT 2018a

 <p>BAAC ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE</p>	<p>Damme Damse Vaart Plangebied op de Poppkaart</p>	<p>Projectnummer BAAC: 2019-0573 Projectcode bureauonderzoek: 2019D274</p>	<p>Datum: 2-5-2019 Schaal: 1:1000</p>	<p>Legende Plangebied</p>	
	<p>Projectnummer BAAC: 2019-0573 Projectcode bureauonderzoek: 2019D274</p>				

Plan 6: Plangebied op de Poppkaart (onbekend; digitaal; 02/05/2019)³⁹

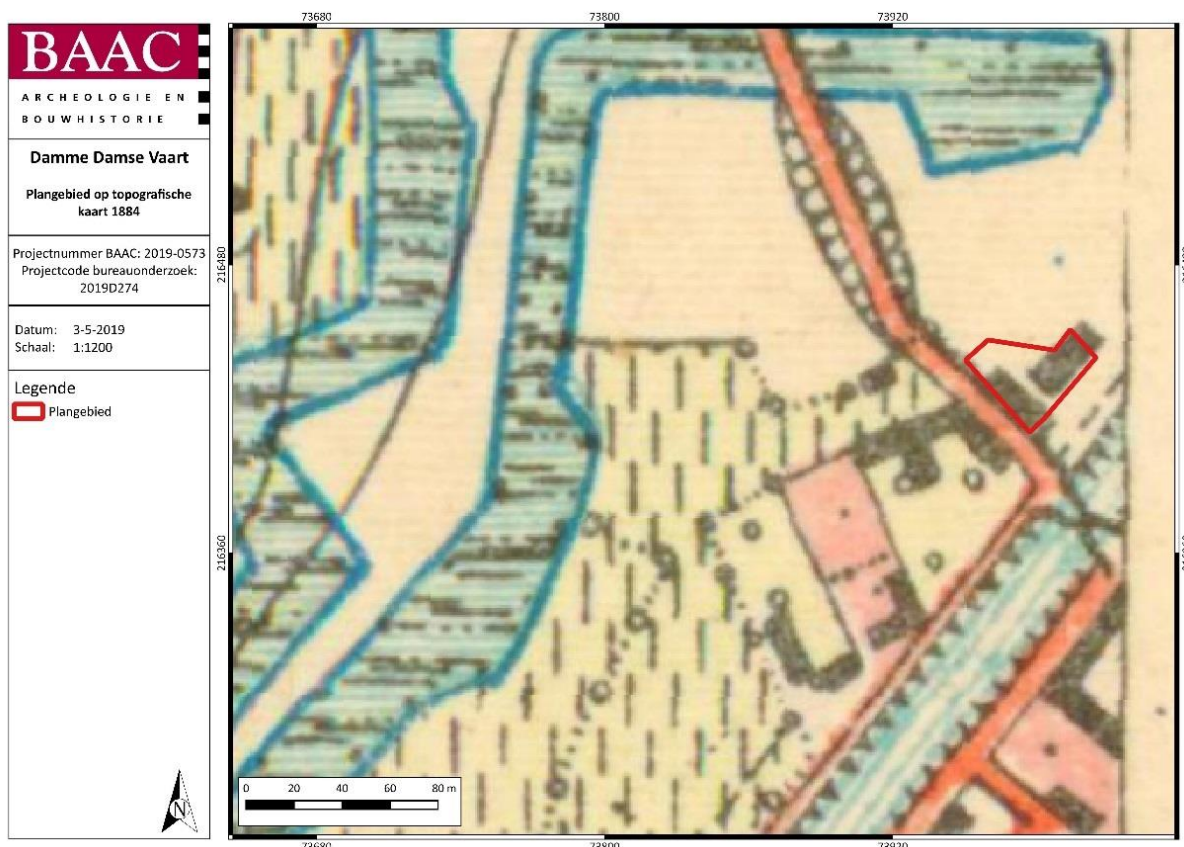
³⁹ GEOPUNT 2019b

Topografische kaarten 19de-20ste eeuw

Op de beschikbare topografische kaarten bevindt het plangebied zich op de rand van kaartblad Brugge en kaartblad Moerkerke. Het plangebied kan echter net volledig in beeld gebracht worden op het kaartblad van Brugge. Op de topografische kaart van 1884 is te zien dat binnen het plangebied een tweede gebouw verschijnt naast de schuur (Plan 7). Op de topokaart uit 1932 is dit gebouw alweer verdwenen (Plan 8). Een tiental jaar later, op de topografische kaart van 1967, verschijnen er twee nieuwe kleine bijgebouwtjes ten oosten van de schuur (Plan 9)

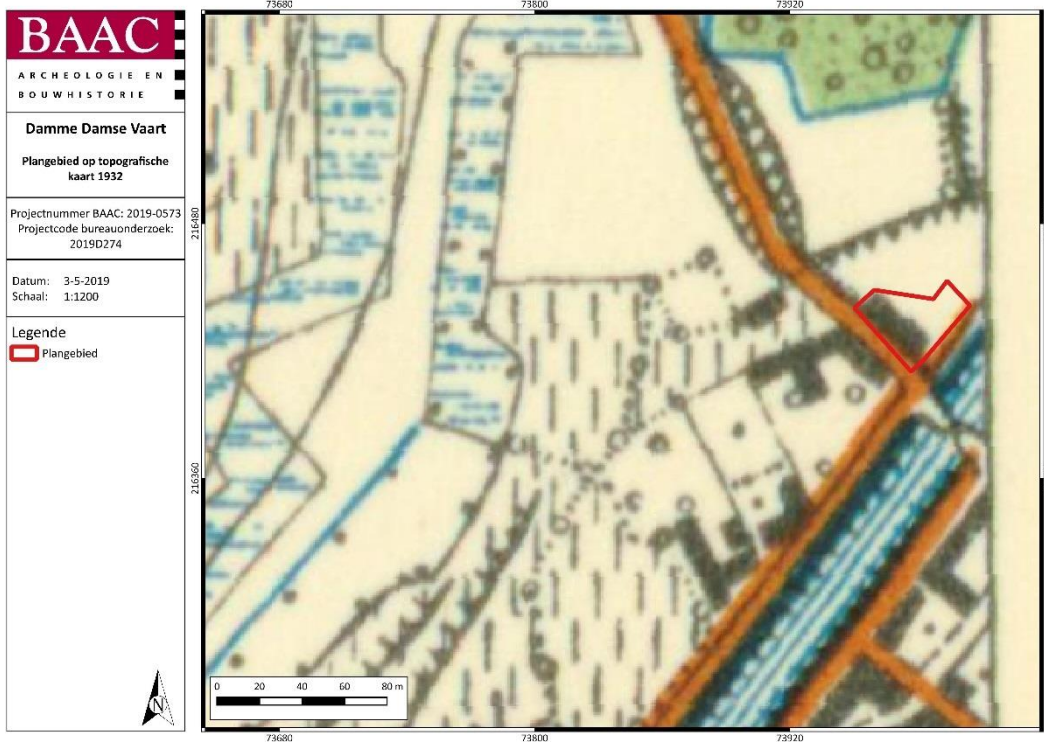
Orthofoto's (1971-nu)

De oudste bruikbare luchtfoto dateert uit 1971. Aangezien deze foto een zwart-witopname is, is de inplanting binnen het plangebied niet duidelijk zichtbaar. De kleine bijgebouwen op de topografische kaart van 1967 lijken verdwenen te zijn en vervangen door één bouwvolume (Plan 10). De volgende orthofoto die genomen is tussen 1979-1990 geeft al iets scherper beeld. Op deze opname is duidelijk te zien dat naast de 18de-19de-eeuwse schuur een woonhuis gebouwd werd. Beide structuren vormen samen de hoeve d' Oude Shaapskooi (Plan 11). Op de orthofoto van 2000-2003 zijn de schuur en het woonhuis duidelijk te onderscheiden (Plan 12). De situatie blijft gedurende de volgende tien jaar ongewijzigd, tot in 2013 de werken starten voor de uitbreiding van het 20ste-eeuwse woonhuis (Plan 13). Op de luchtfoto van 2014 is te zien dat de aanbouw voltooid is (Plan 14). Vervolgens blijft de situatie ongewijzigd tot op de dag van vandaag.

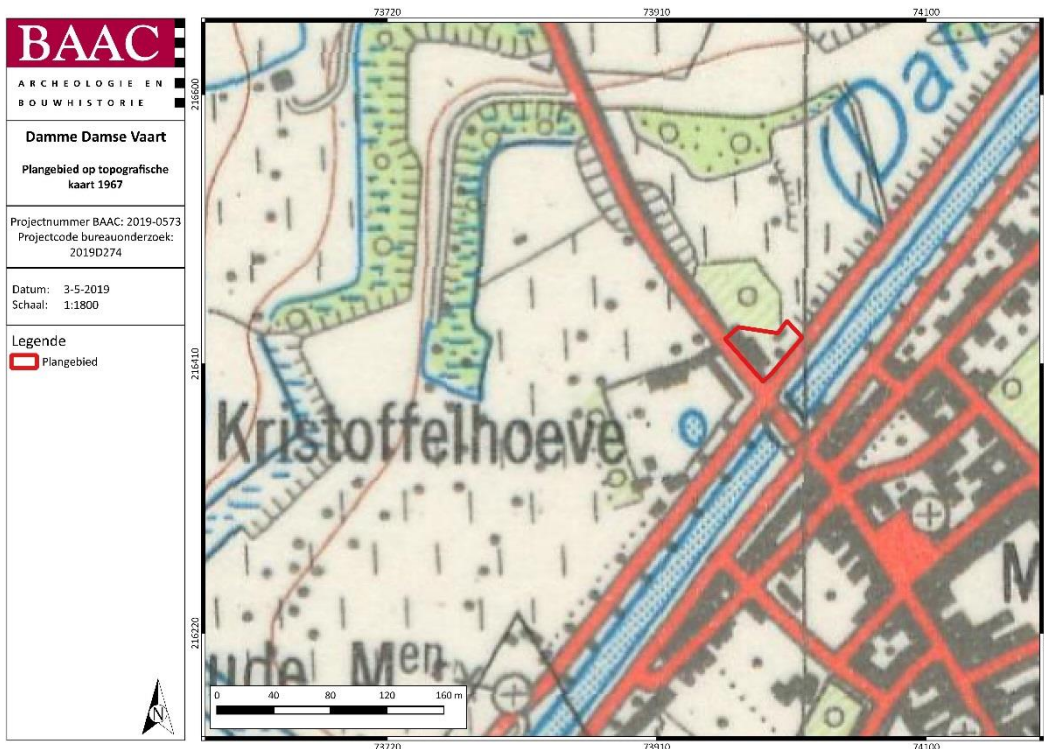

Plan 7: Plangebied op de topografische kaart van 1884 (1:20.000; digitaal; 03/05/2019)⁴⁰

⁴⁰ CARTESIUS 2019

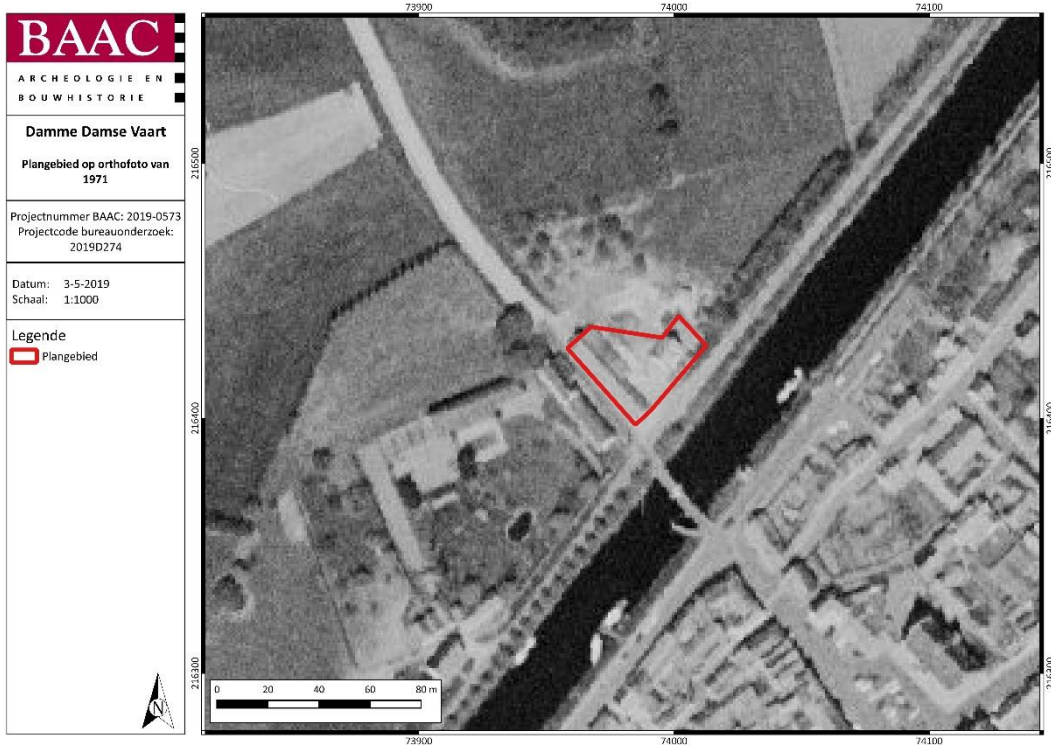
Plan 8: Plangebied op de topografische kaart van 1932 (1:20.000; digitaal; 03/05/2019)⁴¹

Plan 9: Plangebied op de topografische kaart van 1967 (1:25.000; digitaal; 03/05/2019)⁴²

⁴¹ CARTESIUS 2019

⁴² CARTESIUS 2019

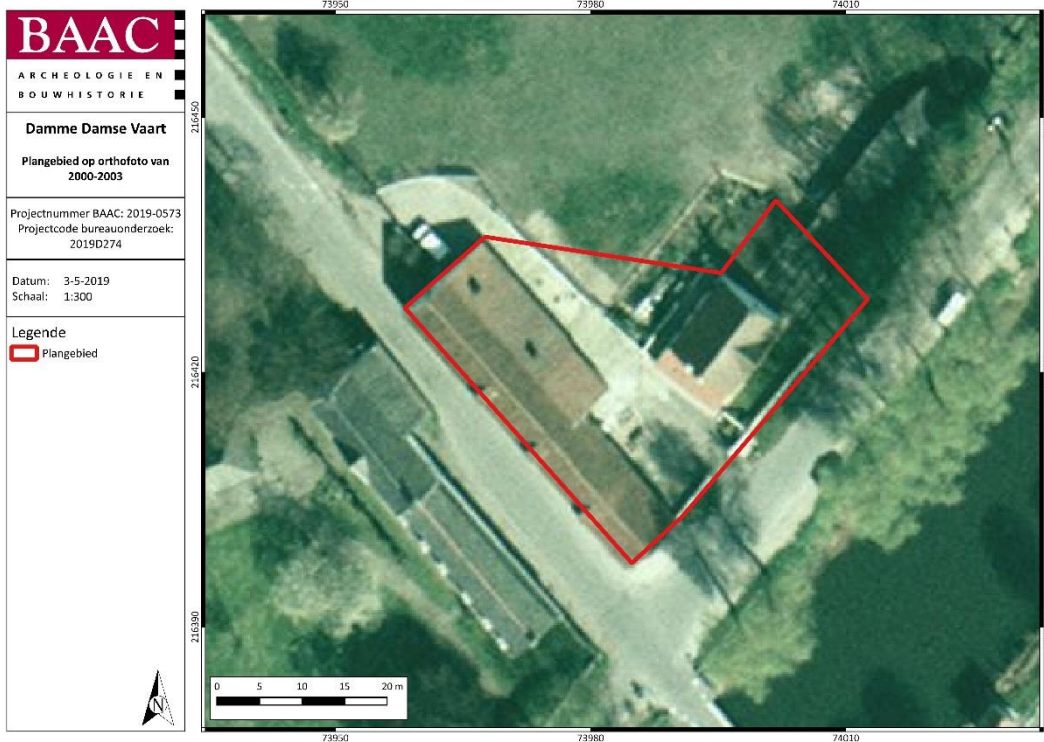
Plan 10: Plangebied op orthofoto van 1971 (1:1; digitaal, 03/05/2019)⁴³

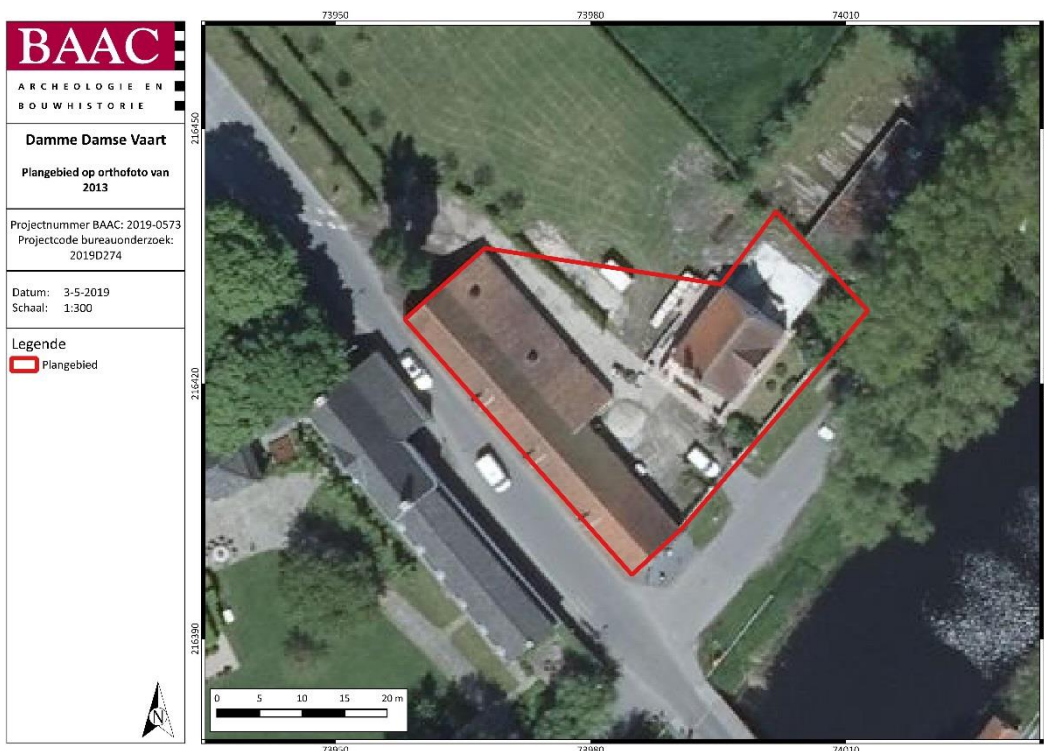
Plan 11: Plangebied op orthofoto van 1979-1990 (1:1; digitaal, 03/05/2019)⁴⁴

⁴³ AGIV 2019b

⁴⁴ AGIV 2019c

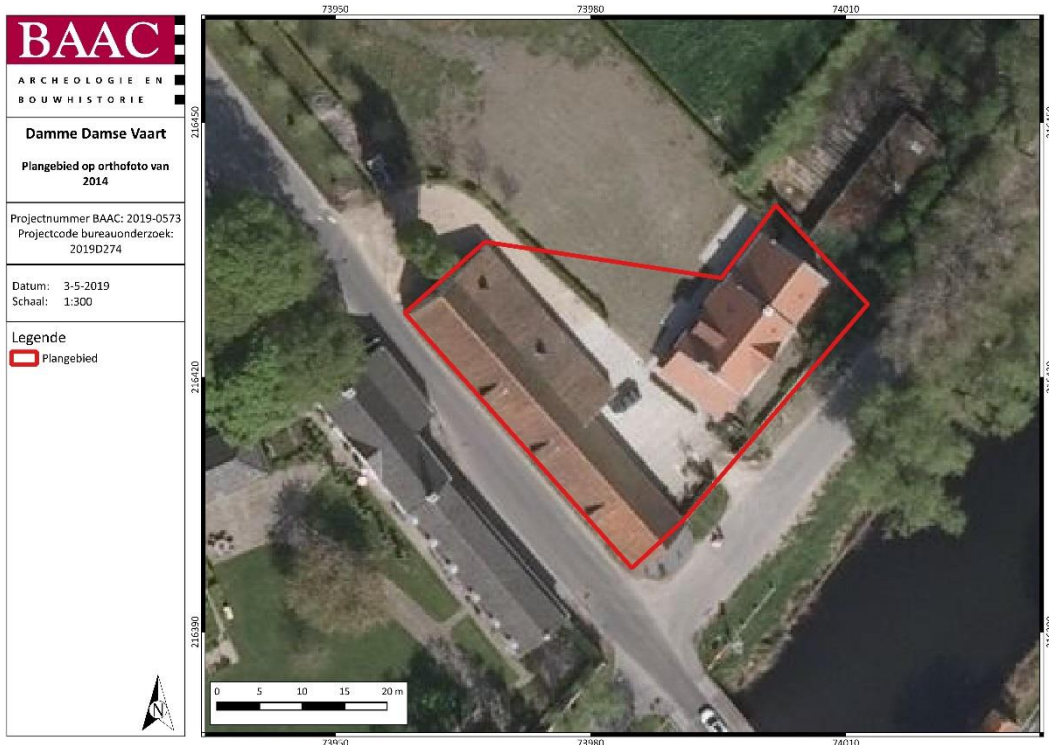
Plan 12: Plangebied op orthofoto van 2000-2003 (1:1; digitaal, 03/05/2019)⁴⁵

Plan 13: Plangebied op orthofoto van 2013 (1:1; digitaal, 03/05/2019)⁴⁶

⁴⁵ AGIV 2019f

⁴⁶ AGIV 2019g

Plan 14: Plangebied op orthofoto van 2014 (1:1; digitaal, 03/05/2019)⁴⁷

Plan 15: Plangebied op meest recente orthofoto (1:1; digitaal, 03/05/2019)⁴⁸

⁴⁷ AGIV 2019d

⁴⁸ AGIV 2019e

1.3.4 Archeologisch kader

1.3.4.1 Centrale Archeologische Inventaris

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) is een databank van archeologische vindplaatsen in Vlaanderen. Dit overheidsinstrument helpt een inschatting maken over het archeologisch potentieel van het plangebied.

Voor het plangebied *Damme, Damse Vaart* 6 zelf is één archeologische waarde gekend. Ongeveer ter hoogte van het plangebied bevond zich in de late middeleeuwen de Korenmarkt (zie hoger). Ten noordwesten van deze markt, ter hoogte van de huidige brug over het kanaal bevond zich een fontein (CAI: 72199). In 1394 werd in Damme op de Reie een nieuwe spui of zeeas, de Grote Speye, aangelegd in opdracht van de stad Brugge. Langs daar liep het ondergronds conduit dat het water uit de vijver van de Male doorheen de Reie naar de Korenmarkt en de fontein bracht. De datering is niet gekend. De exacte lokalisatie van deze fontein is eveneens moeilijk te achterhalen omdat de Korenmarkt door de aanleg van het kanaal Brugge-Sluis door Napoleon in 1810 verdwenen is. Rondom het projectgebied werden eveneens een aantal meldingen teruggevonden (Tabel 1, Plan 16).

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.⁴⁹

CAI-NUMMER	OMSCHRIJVING
PLANGEBIED	
72199	DAMSE VAART WEST: PROSPECTIETHESIS: LATE MIDDELEEUWEN: FONTEIN
OMGEVING	
72171	DAMSE VAART ZUID: VELDPROSPECTIE: MIDDELEEUWEN: KANAAL BRUGGE-SLUIS
72166	SPEYSTRAAT: OPGRAVING: MIDDELEEUWEN: OUDE HAVENKOM
154103	DAMME: HISTORISCH ONDERZOEK: VOLLE MIDDELEEUWEN: STADSVERSTERKING DAMME
72148	POMPESTRAAT: VELDPROSPECTIE: VOLLE MIDDELEEUWEN: AARDEWERK
155221	SLEKSTRAAT: ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK: LATE MIDDELEEUWEN: KADEMUUR
152317	DAMME 10: VELDPROSPECTIE: LATE MIDDELEEUWEN: SPAANSE VESTINGWALLEN
156881	PALLIETER: CONTROLE WERKEN: LATE MIDDELEEUWEN: FUNDERINGEN EN MUREN
72194	MARKT: ONBEPaald: LATE MIDDELEEUWEN: FONTEIN
72188	SPEYSTRAAT: VELDPROSPECTIE: LATE MIDDELEEUWEN: STADHUIS

⁴⁹ CAI 2019

72193	SINT-JORISKAPEL: ONBEPaald: LATE MIDDELEEUWEN: KAPEL
77291	JACOB VAN MAERLANTSTRAAT: CONTROLE WERKEN: <ul style="list-style-type: none"> • LATE MIDDELEEUWEN: AARDEWERK, BOT, LEER, METAAL • ONBEPaald: BASTENEN MUUR, HOUTEN BESCHOEIING
155218	MARKT: ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK: LATE MIDDELEEUWEN: CISTERNE
72211	DAMMESTEENWEG: VELDPROSPLECTIE: LATE MIDDELEEUWEN: AARDEWERK
72183	JACOB VAN MAERLANTSTRAAT: VELDPROSPLECTIE: LATE MIDDELEEUWEN: WOONHUIS DE GROTE STERRE
72147	DAMMESTEENWEG: VELDPROSPLECTIE: <ul style="list-style-type: none"> • LATE MIDDELEEUWEN: AARDEWERK • NIEUWE TIJD: 17DE EEUW: HOOFWAL EN SCHOUDERESCARP BASTION SPINOLA
157370	SINT-CHRISTOFFELHOEVE: HISTORISCH ONDERZOEK: NIEUWE TIJD: 16DE EEUW: HOEVE

De oudste vindplaatsen waarvan de CAI melding maakt dateren uit de middeleeuwen. Het plangebied wordt in het zuiden begrensd door de Damse Vaart Zuid (CAI: 72171). Deze CAI-melding handelt over materiaal dat afkomstig is uit het kanaal Brugge-Sluis, dat in 1810 op bevel van Napoleon aangelegd werd. Ter hoogte van de brug over het kanaal Brugge-Sluis, werd in 1981 de westelijke oever in de richting van Sluis verstevigd over een afstand van ongeveer 400 m, gerekend vanaf de Brug. Bij deze werken werd eerst een deel van de overkant van het kanaal verwijderd met behulp van een graafmachine, dit tot onder het huidige waterpeil van het kanaal. Dit materiaal werd op de smalle weg gedeponneerd zodat de betonnen platen en palen gemakkelijker langs de oever geplaatst konden worden. Het materiaal werd onderzocht op de eventuele aanwezigheid van ceramiek en ander materiaal. Er konden drie soorten grond onderscheiden worden: zand, klei en enkele turfzakketten. Bij het onderzoek van de kleiige lagen vonden we een groot aantal fragmenten van grijs middeleeuws aardewerk, waaronder enkele fragmenten van het Paffrath-type. In de veenpakketten, die niet zo talrijk voorkwamen, bevonden zich bijna geen voorwerpen, alleen enkele fragmenten van gewoon grijs middeleeuws aardewerk. In de zandige lagen tenslotte, werden vooral fragmenten van rood aardewerk en steengoed aangetroffen. Bij de graafwerken kwamen ook een aantal houten balken aan het licht. De palen hadden een gepunt uiteinde. De palen dateren ofwel uit de periode van de aanleg van het kanaal omstreeks 1810, ofwel zijn ze van recentere datum en werden ze gewoon gebruikt ter versteviging van de kanaaloever. De analyse van het aangetroffen vondstmateriaal leidde tot volgende conclusie: bij het verstevigen van de oevers van het kanaal te Damme werden resten van de middeleeuwse en van de postmiddeleeuwse bewoning aangesneden die gelegen waren ter hoogte van de voormalige Korenmarkt. Hierbij dient nogmaals opgemerkt te worden dat vooral laatmiddeleeuws materiaal aan het licht is gekomen. Ook de aanwezigheid van een groot aantal tegel- en dakpanfragmenten en van baksteenfragmenten doet vermoeden dat bij de werkzaamheden één of meerdere oude bewoninglagen werden aangesneden.

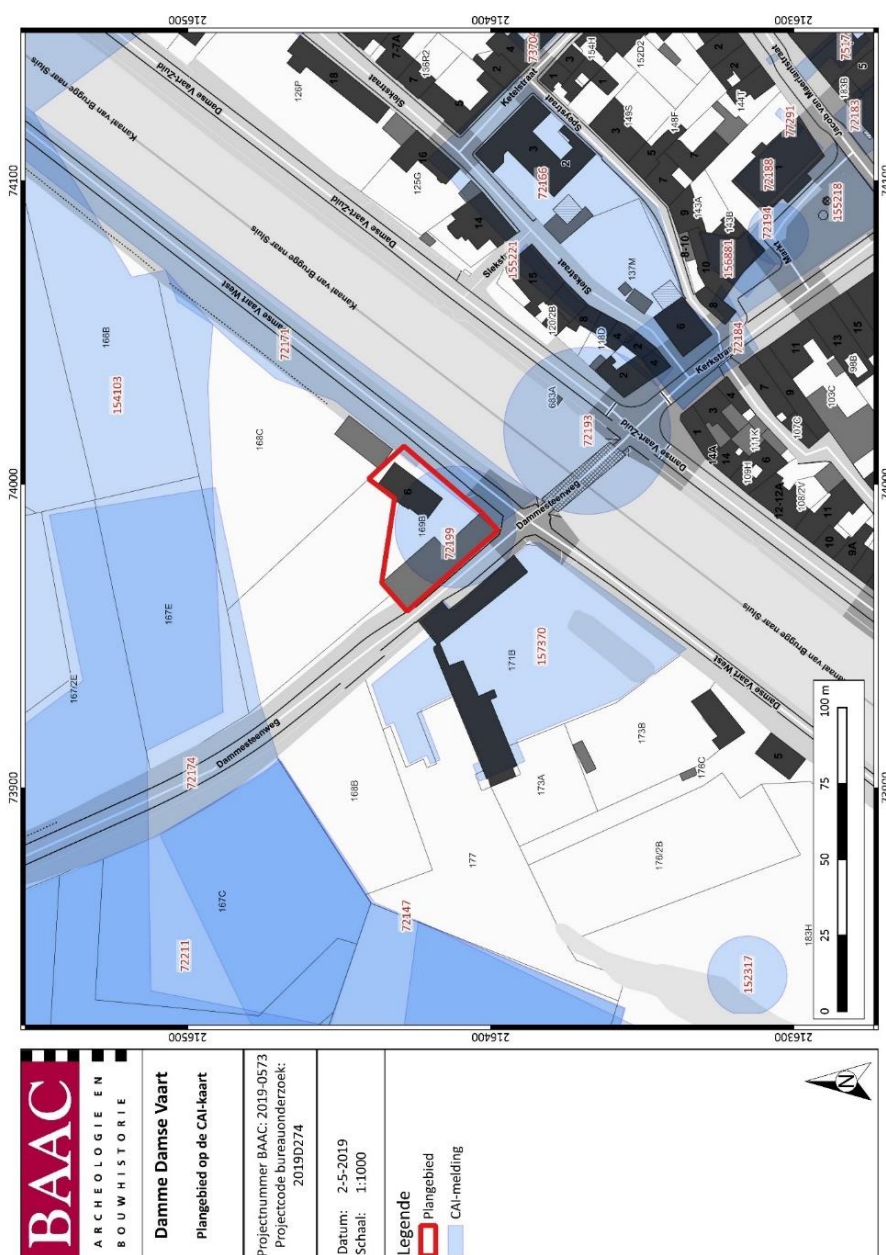
In 1967 werden door Ph. Duprez opgravingen ondernomen tussen de Speistraat en de Slekstraat, waar in de middeleeuwen de havenkom lag (CAI: 72166). Deze havenkom lag aan de samenvloeiing van de Reie en het Zwin, tussen de twee sluizen of speien. Deze oude havenkom zou volgens de gegevens in de literatuur in 1810, bij het graven van het kanaal van Brugge naar Sluis, opgevuld zijn met allerlei afbraakmateriaal en met de aarde van de graafwerken van het kanaal. Door Ph. Duprez werd daar indertijd een grote put gemaakt die om en bij de zeven meter diep was. Op een diepte van ongeveer 6,75 m bevond zich een rij palen die op een afstand van 30 tot 60 cm van elkaar stonden. Ze waren met elkaar verbonden door planken van ongeveer 2,5 cm dikte. Het ontbreken van de stratigrafische gegevens maakt een datering van deze beschoeiing niet mogelijk. De werken werden verdergezet in 1968-1969. Volgens andere gegevens uit de literatuur bestond de bodem van de middeleeuwse havenkom uit steengruis en zwart slib. Het was daarin dat alle vondsten werden gedaan o.a. munten, spelden, speelgoed, glas, wapens, eetgerei, aardewerk, majolica, tinnen voorwerpen, pijpen enz.

Een aantal meldingen dateren uit de volle middeleeuwen. Zo ook de middeleeuwse stadsversterking van Damme (CAI: 154103). Brugge wou zijn uitweg naar de zee veilig stellen en bouwde daarom op het einde van het bevaarbare Zwin een dam. Tussen 1297 en 1298 was de stadsomwalling zeer ruim, maar slechts gedeeltelijk. Pas aan het einde van de 14de-begin 15de eeuw was de stadsomwalling volledig, echter wel kleiner in omvang. In 1615 werden de oude versterkingen gesloopt, de vestingsgrachten gedempt en verschillende toegangspoorten afgebroken. In 1617 verschijnt een gebastioneerde verdedigingsgordel. De hoofdwal, op basis van een regelmatige zevenhoek, is opgebouwd volgens het oud-Nederlandse stelsel en bestond uit bastions verbonden door courtines en een voorwal. In 1660 werd de loop van de Lieve gewijzigd en werd deze in de buitenste vestingsgracht gebracht. Tijdens een veldprospectie in 1984 op een akker aan de Pompestraat werd een grote concentratie vondstmateriaal uit de volle middeleeuwen ingezameld (CAI: 72148). Het materiaal kan vermoedelijk gelinkt worden aan inmiddels verdwenen bewoning. Het ontbreken van laatmiddeleeuws materiaal doet veronderstellen dat de plaats in deze periode niet bewoond werd. Verdere gegevens hierover ontbreken.

Het merendeel van de meldingen dateert uit de late middeleeuwen. Bij de controle van de funderingen van een huizenrij langs de Slekstraat werden in 1993 restanten aangetroffen van een laatmiddeleeuwse kademuur (CAI: 155221). Ter hoogte van Damme 10 bevond zich het noordweselijk deel van de Spaanse vestingswallen. Hier werd een losse vondst gedaan van 13de-eeuwse Limoges-edelsmeedwerk heiligenfiguurtjes vervaardigd van gegoten koper, versierd in champevétechniek en verguld (CAI: 152317). In 1968 werden grondwerken uitgevoerd voor het restaurant *Pallieter*. Bij de controle van die werken werden verschillende muren en funderingen aangetroffen uit de late middeleeuwen (CAI: 156881). De westmuur lag in het verlengde van de voorgevel van het huidige stadhuis. Ter hoogte van de kruising van de Speystraat en de Jacob van Maerlantstraat bevond zich het oude stadhuis (CAI: 72188). Het stadhuis werd gebouwd in 1464, op de plaats van de vroegere vervallen halle. In 1467 was het grootste gedeelte voltooid. In de loop van de volgende eeuwen werden er regelmatig verbouwingen en herstellingen uitgevoerd. Het stadhuis van Damme wordt sinds 1977 gerestaureerd en de officiële opening gebeurde op 14 mei 1982. Op de Markt bevond zich een laatmiddeleeuwse fontein voor de oude halle die werd opgericht in 1241. In 1464 werd de fontein afgebroken samen met het oude stadhuis (CAI: 72194). Voor het stadhuis bevond zich een cisterne, die bestaat uit twee bouwfases (CAI: 155218). Enkele meters ten zuiden van het plangebied bevond zich in de late middeleeuwen de Sint-Joriskapel (CAI: 72193). De Sint-Joriskapel werd gebouwd in de 14de eeuw en verdween in de 17de eeuw. Tijdens de controle van werken in 2008 werd in de Jacob van Maerlantstraat een sterk organische laag met veel archaeologica aangesneden (CAI: 77291). De laag bevatte aardewerk, bot, leer en metaal en kon in verband gebracht worden met de demping van de Zwingel. Daarnaast werden restanten van een houten beschoeiing aangetroffen, alsook een houten constructie opgebouwd uit een aantal trek- en ankerbalken aangelegd op de dempingspakketten van de oorspronkelijke zwingel. De twee houten constructies lijken met elkaar in verband te staan, en wijzen mogelijk op een functie voor de stabilisatie van de oorspronkelijke

Zwingel. Ca. 70 m ten noorden van het plangebied is een akker gelegen langs de Dammesteenweg, die zich onmiddellijk binnen en gedeeltelijk over de vestingsmuur van de versterking van Spinola bevindt (CAI: 72211/72147). Deze akker wordt langs de noord- en noordwestkant begrensd door een weide, aan de westkant door het moeras dat deel uitmaakt van de binnenste gracht van de 17de-eeuwse versterking. Het terrein vertoont oneffenheden van menselijke oorsprong (een duidelijke brede lineaire verhoging met geleidelijk afhellende zijden). Het gaat hier om de hoofdwal en schouderescarp van één van Spinola's bastions. Er is een duidelijke concentratie van vondsten op de hoofdwal zelf, terwijl de rest van de akker zeer weinig materiaal opleverde. Dit suggereert dat de vondsten in verband te brengen zijn met deze hoofdwal.

De nieuwe tijd wordt vertegenwoordigd door de Sint-Christoffelhoeve, waarvan het plangebied lange tijd deel van uitmaakte en die zich aan de overzijde van de Dammesteenweg bevond (CAI: 157370).

Plan 16: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart (1:1; digitaal; 02/05/2019)⁵⁰

⁵⁰ CAI 2019.

1.3.4.2 Ander archeologisch onderzoek

In de nabije omgeving werd de afgelopen jaren nog ander archeologisch onderzoek uitgevoerd dat nog niet opgenomen is in de CAI. Zo komen rondom het plangebied een aantal bekrachtigde (archeologie)nota's voor (Tabel 2, Plan 17).

Tabel 2: Bekrachtige (archeologie)nota's in de omgeving

NUMMER	ID	TOPONIEM	UITVOERDER	JAAR	ADVIES
1	7621 ⁵¹	Dammesteenweg	Monument-Vandekerckhove	2018	Werfbegeleiding in uitgesteld traject
2	9761 ⁵²	Damse Vaart West 5	Ruben Willaert	2018	Proefsleuvenonderzoek in uitgesteld traject + bouwhistorisch onderzoek
3	10898 ⁵³	Speystraat 21	Ruben Willaert	2019	Geen vervolgonderzoek
4	10114 ⁵⁴	Haringmarkt 7	Ruben Willaert	2019	Proefputtenonderzoek in uitgesteld traject
5	8438 ⁵⁵	Kerkstraat 33	Raakvlak	2018	Werfbegeleiding in uitgesteld traject

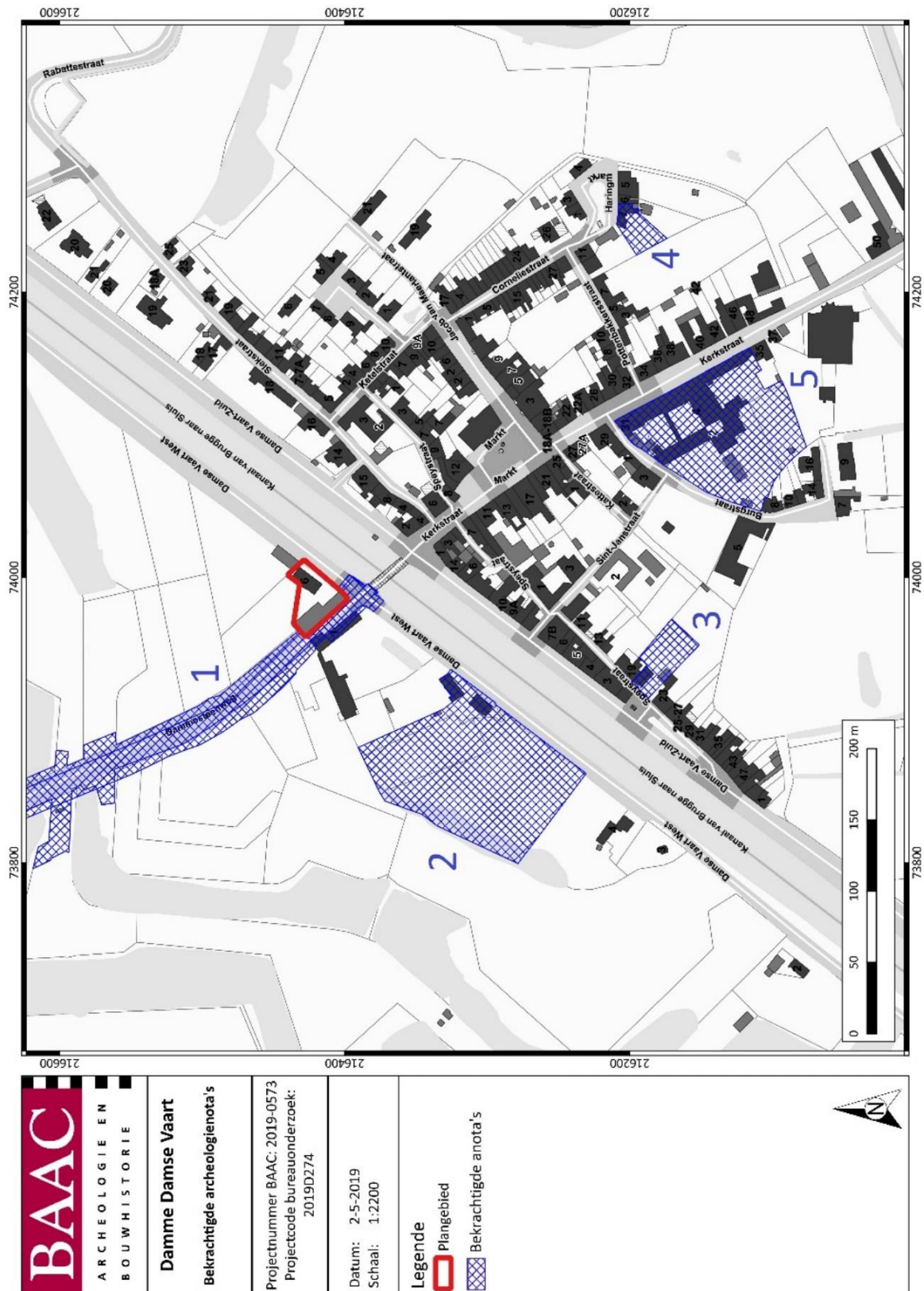
⁵¹ VERAART & GALLOO 2018

⁵² BOT & WILLAERT 2018

⁵³ WILLAERT & THYS 2019

⁵⁴ BOT & WILLAERT 2019

⁵⁵ ROELENIS e.a. 2018

Plan 17: Plangebied en omgeving op GRB-kaart⁵⁶ met aanduiding van bekrchtige archeologienota's in de buurt (1:1; digitaal; 02/05/2019).⁵⁷

⁵⁶ AGIV 2019a

⁵⁷ ONROEREND ERFGOED VLAANDEREN 2018

2 Opgraving

2.1 Beschrijvend gedeelte

2.1.1 Administratieve gegevens

Naam site	Damme, Damse Vaart	
Ligging	Damse Vaart West 6, deelgemeente Damme-Centrum, gemeente Damme, provincie West-Vlaanderen	
Kadaster	Damme, Afdeling 1, Sectie D, Perceel 169B	
Coördinaten	Noord: x: 74001.8 ; y: 216440.3 Oost: x: 74012.6 ; y: 216428.6 Zuid: x: 73984.8 ; y: 216397.6 West: x: 73958.2 ; y: 216427.6	
Toelating Wetenschappelijke Vraagstelling	https://id.erfgoed.net/archeologie/toelatingen_opgraving/276	
Projectcode BAAC Vlaanderen	2019-0573	
Opgraving	Projectcode	2019H83
	Erkend archeoloog	Robrecht Vanoverbeke (Erkenningsnummer: 2015/00022)
	Betrokken actoren	Charlotte Verhaeghe en Camille Krug (archeoloog)
	Betrokken derden	N.v.t.
Uitvoeringsperiode	16/8/2019	

2.2 Onderzoeksoopdracht

2.2.1 Aanleiding, geplande ingreep en werkwijze

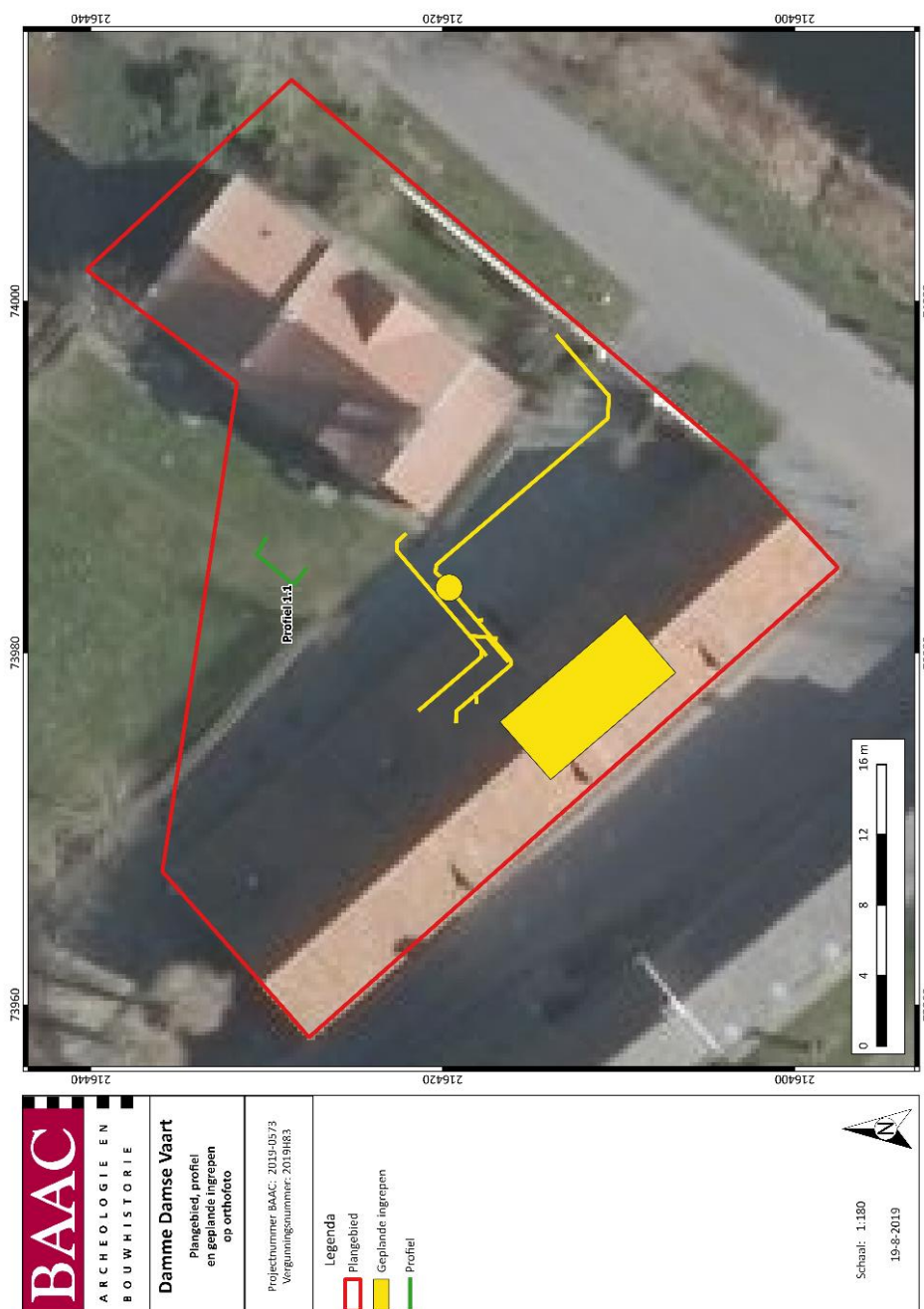
Op vrijdag 16 augustus zouden aan de Damse Vaart West in Damme de geplande en in de toelating beschreven werkzaamheden uitgevoerd worden. Aanleiding voor het onderzoek was de wens van de initiatiefnemer om graafwerken uit te voeren in het kader van de aanleg van een zwembad en bijbehorende nutsleidingen bij een bestaande vakantiewoning. De werken vonden plaats in de hoeve d'Oude Schaapskooi, die deel uitmaakt van het beschermd monument 'De Sint-Christoffelhoeve' (ID 487). De geplande werkzaamheden waren niet vergunningsplichtig, maar aangezien het een beschermd monument betreft, werd een traject in wetenschappelijke vraagstelling opgestart. Hierbij werd in het kader van de geplande werken een werfbegeleiding voorgeschreven.

Bij aanvang van de werfbegeleiding werd echter vastgesteld dat het geplande zwembad en de bijbehorende nutsleidingen reeds aangelegd waren. Bijgevolg kon enkel een profiel aangelegd worden in het naburige grasplein. Dit profiel, meer bepaald profiel 1.1, is tot ca. anderhalve meter diepte aangelegd. Het maaiveld bevond zich op deze plek op 4,9 m +TAW. De bodem van het profiel bevond zich op een hoogte van 3,3 m +TAW. Vanaf deze diepte kwam het grondwater geleidelijk naar boven. Het was dus niet mogelijk om de profielput nog dieper aan te leggen. De moederbodem is niet bereikt.

2.2.1 Randvoorwaarden

De werfbegeleiding is in essentie een opgraving en is bijgevolg onderworpen aan dezelfde decretale bepalingen als een opgraving (zie C.G.P. HFDSTK 15 Opgraving generiek en C.G.P. HFDSTK 17 Opgraving sites met complexe stratigrafie). De werfbegeleiding betracht zo maximaal mogelijk de technieken van een archeologische opgraving te benaderen.

Aangezien het geplande zwembad en bijbehorende nutsleidingen echter al aangelegd waren, en hierdoor de eventueel aanwezige archeologie in die zones onherroepelijk vernietigd was, kon enkel een profielput aangelegd worden in de buurt van deze uitgevoerde werken (zie Plan 18).

Plan 18: Plan met aanduiding van de oorspronkelijk te begeleiden geplande ingrepen en het uiteindelijk aangelegde profiel, weergegeven op de orthofoto (1:180; digitaal; 29-05-2017).⁵⁸

⁵⁸ AGIV 2019c.

2.2.2 Vraagstellingen

Volgende algemene onderzoeksvragen dienen beantwoord te worden:

- Wat is de bodemopbouw en -ontwikkeling ter hoogte van het onderzoeksgebied?
- Wat is de datering en de samenstelling van de aangetroffen archeologische niveaus?
- Zijn er relevante sporen en/of vondsten aanwezig?
- Wat is de relatie tussen de bodem, de landschappelijke context in het algemeen en de archeologische sporen?
- Op welke hoogte bevindt zich de natuurlijke bodem?
- Hoe is de opbouw van de ondergrond? Kunnen het oorspronkelijk terreinverloop en eventuele ophogings- of afgravingslagen en verstoringen achterhaald worden?
- Is er wel sprake van een complexe stratigrafie binnen het onderzoeksgebied?
 - o Indien ja, hoe is de stratigrafie opgebouwd?
 - o Indien ja, waaraan is de stratigrafie te relateren?
- Indien funeraire contexten⁷⁸ worden aangetroffen:
 - o Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden?
 - o Wat is de omvang?
 - o Zijn er oversnijdingen met andere lagen?
 - o Vallen er verschillende diachrone gebruiksfasen binnen het grafveld te onderscheiden?
 - o Wat is het geschatte aantal individuen?
 - o Wat is de bewaringstoestand?
- Zijn er archeologische sporen aanwezig onder de verstoorde lagen? Zo ja, welke?
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Wat is de aard, omvang, datering en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Hoe is de opbouw van de chronologie van de aanwezige archeologische resten?
- Uit welke periode dateren de vondsten?

- Kan er een functionele interpretatie aan gegeven worden?
- Houden ze verband met bepaalde activiteiten?
- Levert het organisch en anorganisch vondstmateriaal nieuwe inzichten inzake ontstaansbewoningsgeschiedenis van de site, eventueel ook over de materiële cultuur?
- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de stadsgeschiedenis/stadsontwikkeling van Damme?

Aangezien zich ter hoogte van het plangebied tijdens de middeleeuwen een marktplein bevond met rondom verschillende herenhuizen, kunnen restanten verwacht worden van verschillende straat- en bewoningsniveaus van het marktplein. Hierdoor dienen ook enkele specifieke onderzoeksvragen beantwoord te worden:

- Is de Korenmarkt aangetroffen? En zijn er restanten aanwezig van de waterput?
- Wanneer wordt de Korenmarkt voor het eerst als markt in gebruik genomen?
- Zijn er aanwijzingen voor een ander gebruik voorafgaand aan het ontstaan van de markt?
- Wat zegt het vondstmateriaal over de aard van de activiteiten op de site?

2.3 Assessmentrapport

Voor vondsten, stalen en daarmee gepaard gaande conservering kan geen assessment worden gedaan, daar geen relevante vondsten of stalen werden aangetroffen tijdens het veldwerk.

Aangezien het onderzoek bestond uit het graven van een profielput, was het mogelijk dat sporen aangetroffen werden tijdens het uitvoeren hiervan. De aangetroffen sporen betroffen echter enkel (recente) ophogingslagen, mogelijk te interpreteren in het kader van de uitgraving van de Damse Vaart. Hierbij is de bestaande Korenmarkt en bijbehorende bebouwing namelijk afgebroken en vermoedelijk samen met de uitgegraven grond op het terrein gestort. Recent hebben vermoedelijk ook (minder ingrijpende) nivelleringswerken (ophogingen en afgravingen) plaatsgevonden in de tuin.

2.4 Interpretatie van de archeologische site

2.4.1 Archeologische voorkennis (2019D274)

Op vraag van de initiatiefnemer heeft BAAC Vlaanderen bvba een toelating voor archeologisch onderzoek met wetenschappelijke vraagstelling opgemaakt voor het plangebied *Damme, Damse Vaart*. Op het terrein zal een functiewijziging van de bestaande schuur naar een polyvalente ruimte gerealiseerd worden. Dit houdt in dat de huidige schuur van de hoeve gerenoveerd/verbouwd zal worden. De geplande bodemingrepen gaan gepaard met het uitgraven van een binnenzwembad en het aanleggen van nutsleidingen. Hiervoor zijn graafwerken nodig die het bodemarchief zullen verstoren.

Het projectgebied is gelegen binnen een archeologisch vastgestelde zone, namelijk de historische stadskern van Damme. Het volledige plangebied is bovendien gelegen binnen een zone van vastgesteld bouwkundig erfgoed. Zo is de hoeve, genaamd d' Oude Schaapskooi, beschermd als monument. De hoeve bestaat uit een 20ste-eeuws woonhuis en een losstaande schuur met schaapsstal uit eind 18de-begin 19de eeuw. De hoeve maakt bovendien deel uit van het beschermd cultuurhistorisch landschap *Sint-Christoffelhoeve met omgeving*. Daarnaast is de hoeve opgenomen in het stadsgezicht sinds 1987.

Het terrein is op de bodemkaart echter wel gekarteerd als zwaar vergraven/ bebouwd en in de nabije omgeving zijn ook zones als opgehoogd gekarteerd (zie Plan 19). Op het DHM is te zien dat het plangebied gemiddeld 2 m hoger ligt dan de nabije omgeving (zie Plan 20). Daarnaast toont een boring van de Belgische Geologische Dienst ten zuiden van de hoeve de aanwezigheid van baksteenfragmenten tot 3 m diepte t.o.v. het maaiveld (zie bijlage 3.1). Ook recente controleboringen op sites in de directe omgeving tonen puinresten aan tot op dieptes van 80 cm aan de Haringmarkt⁵⁹ en 2,73 m aan de Kerkstraat⁶⁰ (zie Figuur 11). Naar alle waarschijnlijkheid is het hier onderzochte terrein eveneens vergraven of opgehoogd.

Boornummer	coördinaten (L72)	Horizont: nummer	Horizont: symbool	Horizont: grens	Relatieve bovengrens (cm)	Relatieve ondergrens (cm)	Hoogte (cm TAW)	Top pleistoceen	dikte laag (m)	kleur	Vlekken: type	Vlekken: kleur	Textuur: Algemeen	kalk	organ.fractie	Inclusies	Vocht	Interpretatie laag	Opmerkingen
B1		1 AAn1			0	64				BR tot GR				ja	Bsfrag				boring gestaakt
B2		1 AAn1			0	68				BR tot GR				ja	Bsfrag				boring gestaakt
B3		1 AAn1			0	48				BR tot GR				ja	Bsfrag				boring gestaakt
B4		1 AAn1			0	273				BR tot GR				ja	Bsfrag				fundering op mv -273?
B5		1 AAn1			0	55				BR tot GR				ja	Bsfrag				boring gestaakt

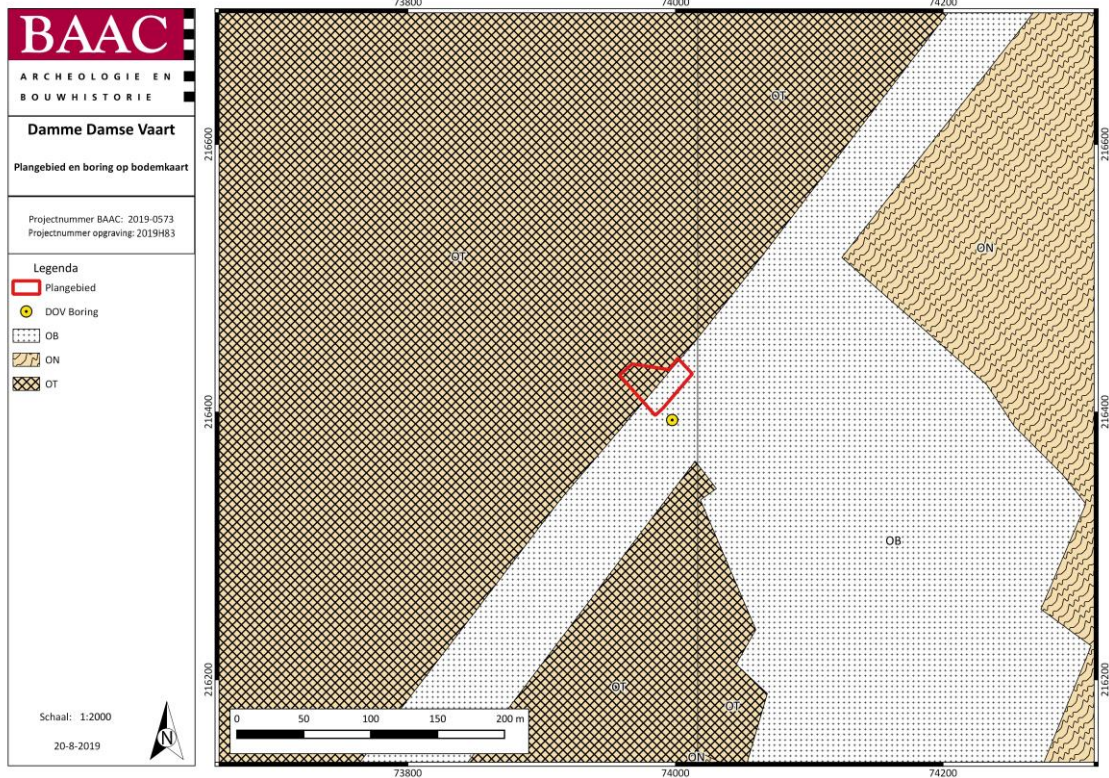
Figuur 11: Boortabel controleboringen Kerkstraat.⁶¹

De ligging van het plangebied ter hoogte van de voormalige Korenmarkt en de nabijheid van verschillende plaatsen waar reeds vondsten en sporen van hoofdzakelijk de middeleeuwen vastgesteld werden, vroegen echter om een weldoordachte beslissing inzake archeologisch onderzoek. Daar de ingrepen mogelijk interessante archeologische lagen zouden aansnijden die kenniswinst omtrent de vroegste ontwikkelingsfasen van Damme mogelijk maken, was verder archeologisch onderzoek, onder de vorm van een werfbegeleiding aangewezen.

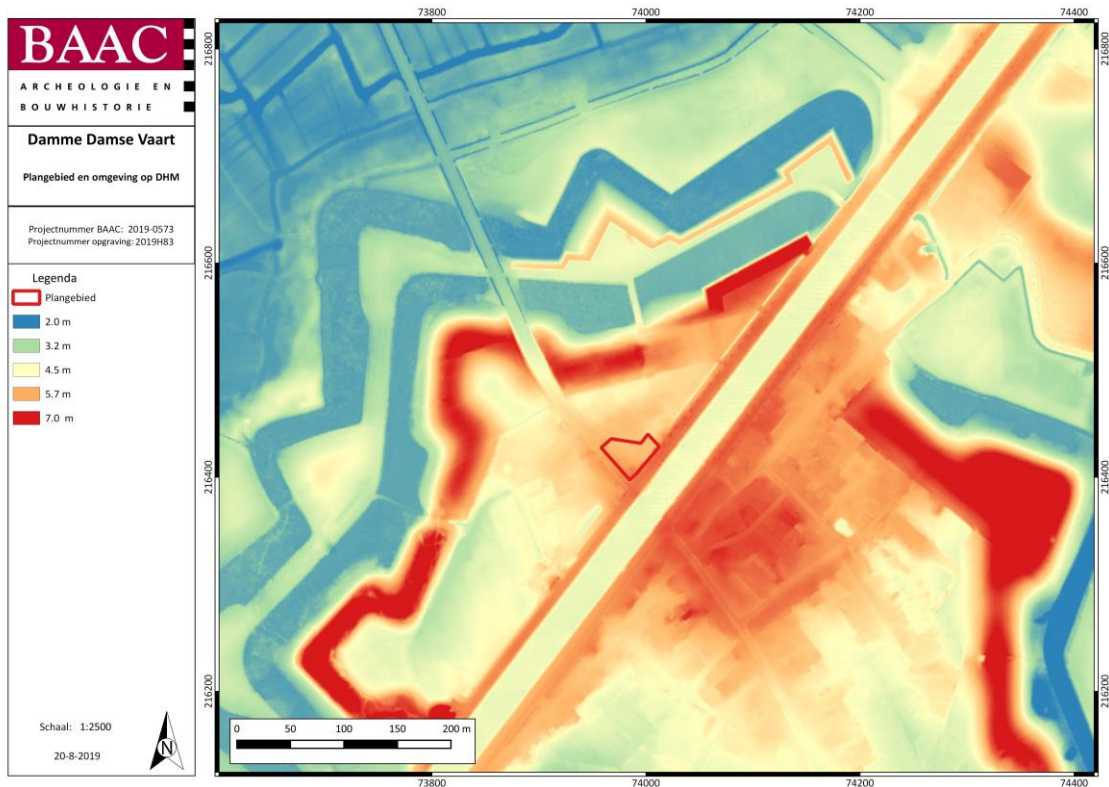
⁵⁹ BOT & WILLAERT 2019.

⁶⁰ ROELENS et al. 2018

⁶¹ ROELENS et al. 2018.

Plan 19: Plangebied en boring weergegeven op de bodemkaart (1:1; digitaal; 20-08-2019).⁶²

Plan 20: Plangebied en omgeving weergegeven op het DHM (1:1; digitaal; 20-08-2019).⁶³

⁶² DOV VLAANDEREN 2019.

⁶³ AGIV 2019b.

2.4.2 Stratigrafische opbouw

Profiel 1.1 toonde aan dat de ondergrond op die locatie tot ca. 1,5 m diep bestond uit verschillende recente verstorings- en ophogingslagen. De moederbodem is er niet aangesneden aangezien het grondwater omhoog kwam en de diepere aanleg van de put onmogelijk maakte.

2.4.3 Beschrijving archeologische site

Op vrijdag 16 augustus zouden aan de Damse Vaart West in Damme de geplande en in de toelating beschreven werkzaamheden uitgevoerd worden. Bij aanvang van de werfbegeleiding werd echter vastgesteld dat het geplande zwembad en de bijbehorende nutsleidingen reeds aangelegd waren (zie Figuur 12 tot Figuur 15). Bijgevolg kon de geadviseerde werfbegeleiding niet uitgevoerd worden, en kon enkel een profiel aangelegd worden in het naburige grasplein (zie Plan 21).

Dit profiel, meer bepaald profiel 1.1, is tot ca. anderhalve meter diepte aangelegd. Het maaiveld bevond zich op deze plek op 4,9 m +TAW. De bodem van het profiel bevond zich op een hoogte van 3,3 m +TAW. De aangesneden lagen betroffen recente ophogingslagen, waarin stukken muur met cementmortel, puin en bovenaan het profiel ook plastic aanwezig waren (zie Figuur 16). Het betreft vermoedelijk puin en grond die op de terreinen gedumpt zijn bij het uitgraven van de Damse Vaart vanaf 1810, met daarboven nog recentere ophogingslagen. Bij de aanleg van de Damse Vaart zijn namelijk verschillende herenhuizen, een deel van de omwalling en de Korenmarkt opgebroken. Ook het zand van de Damse Vaart werd op verschillende plekken in de omgeving gedumpt, onder andere in de havenkom en in drie waterlopen (Lieve, Reie en Zwin).⁶⁴ Mogelijk is het hier onderzochte terrein later nog genivelleerd en plaatselijk opgehoogd/afgegraven in het kader van de aanleg van de tuin bij de huidige vakantiehoeve. Mogelijk bevinden zich onder de recente ophogingslagen nog laat-middeleeuwse opvullingslagen van de Oude Zwingel. Dit kon echter niet gecontroleerd of vastgesteld worden.⁶⁵

Indien de hier aangetroffen verstoring/ophoging over het hele plangebied loopt, en overal eveneens minstens tot 1,5 m onder het huidige maaiveld aanwezig is, hebben het aangelegde zwembad en de bijbehorende nutsleidingen geen archeologie verstoord. Enkel de sceptische put zou in dat geval eventueel een nieuwe verstoring veroorzaakt kunnen hebben, aangezien hiervoor een oppervlakte van 1,8 m² tot 2 m onder het maaiveld uitgegraven werd. Booronderzoek in de omgeving doet sterk vermoeden dat inderdaad een grotere zone rondom het plangebied opgehoogd is.⁶⁶ Deze veronderstelling kon echter niet met zekerheid geverifieerd worden.

Er zijn verder geen nieuwe archeologisch relevante inzichten verworven.

⁶⁴ IOE 2019.

⁶⁵ DE WITTE 2019.

⁶⁶ Zie bijlage 3.1 en controleboringen aan de Haringmarkt (BOT & WILLAERT 2019) en Kerkstraat (ROELENS et al. 2018).

*Figuur 12: Zicht op het te onderzoeken terrein.
De nutsleidingen zijn aangelegd vanaf de schuur met het zwembad (links),
en lopen onder de aanwezige oprit.*

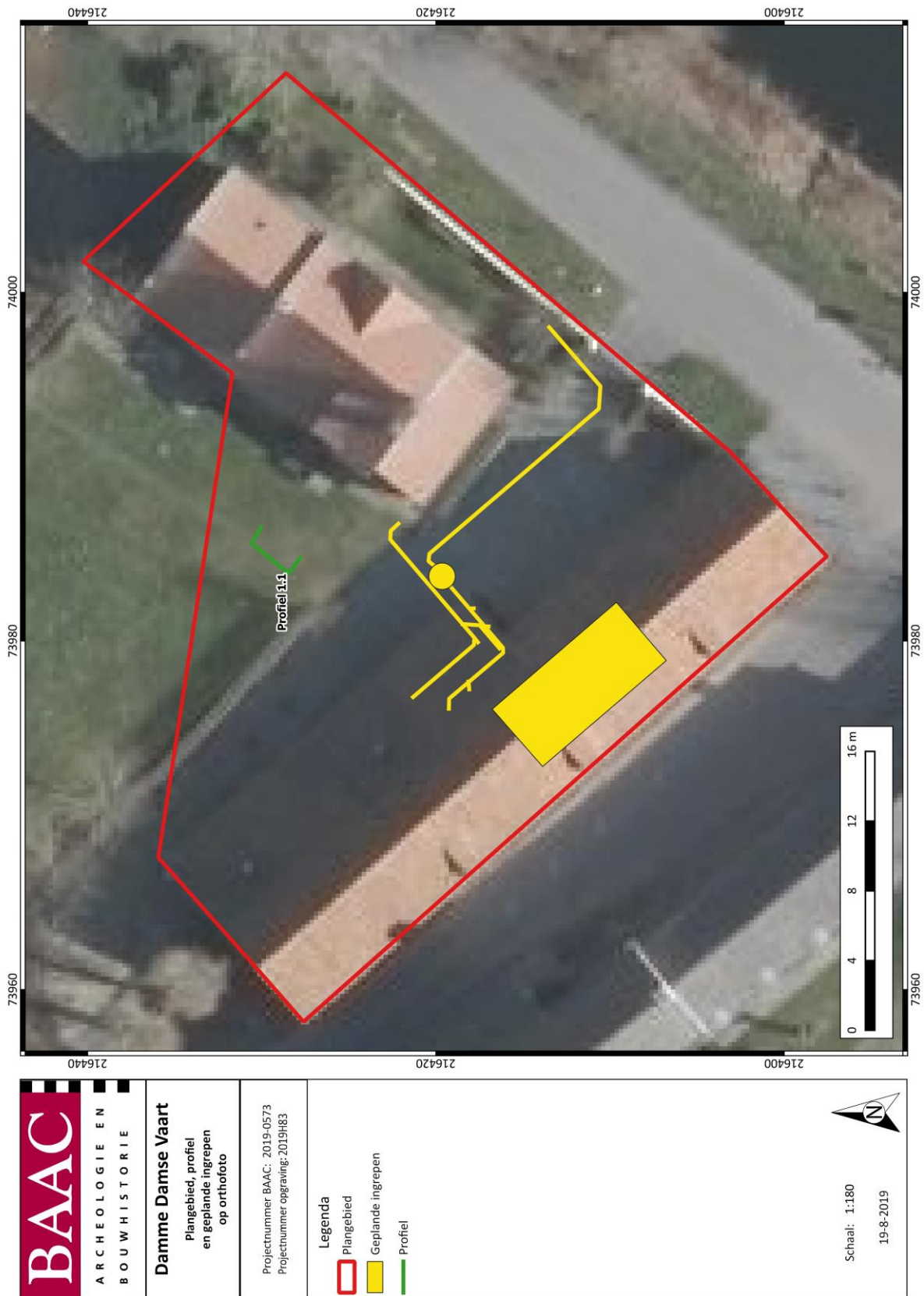
Figuur 13: Sfeerbeelden terrein, aangelegd zwembad en nutsleiding.

Figuur 14: Aangelegde nutsleiding in oostelijke hoek schuur.

Figuur 15: Heraangelegde tegels na aanleg nutsleidingen.

Plan 21: Locatie van de geplande ingrepen en het aangelegde profiel, weergegeven op de orthofoto (1:1; digitaal; 19-08-2019).

Figuur 16: Profiel 1.1.

2.4.3.1 Opbouw van de archeologische site

De archeologische site ter hoogte van 'd'Oude Schaapskooi' bestaat uit een hoeve met 20ste-eeuws woonhuis en losstaande schuur met schaapstal uit eind 18de- begin 19de eeuw en een tuin. Deze hoeve hoorde ooit bij het beschermde goed 'de Sint-Christoffelhoeve'.

Ter hoogte van de huidige tuin is een profiel aangelegd waarin verschillende ophogingslagen aangetroffen zijn, tot een diepte van 1,5 m. De analyse van de aangetroffen lagen werd hierboven reeds besproken. Aangezien tijdens deze opgraving, de werfbegeleiding, weinig tot geen nieuwe inzichten werd gekomen is een verdere analyse niet mogelijk. Ook inzake eventuele vondstspreading, activiteitszones en/of archeologische structuren, is op basis van de resultaten geen relevante informatie te delen.

2.4.4 Culturele en natuurwetenschappelijke vondsten

Niet van toepassing. Er zijn geen afwijkende randvoorwaarden voor de conservering van het ensemble. Er is namelijk geen vondstensemble aangelegd.

2.4.5 Datering en interpretatie archeologische site

Tijdens de aanleg van profiel 1.1 zijn recente ophogingslagen aangesneden. Deze kaders vermoedelijk bij de aanleg van de Damse Vaart en de nivellering van de tuin van d'Oude Schaapskooi.

2.4.6 Synthese kennis archeologische site

De gebouwen van hoeve 'd'Oude Schaapskooi' aan de Damse Vaart te Damme liggen op een hoger gelegen terrein in de omgeving, binnen de historische vesten van de stad Damme. Op 20 m ten zuidoosten van het plangebied loopt de Damse Vaart. In het kader van de aanleg van de vaart is tijdens de 19de eeuw vermoedelijk puin en zand gestort op het hier besproken terrein. Daarna is het plangebied vermoedelijk genivelleerd in het kader van de aanleg van de tuin. Deze activiteiten zijn te herkennen in het aangelegde profiel. Er zijn namelijk tot 1,5 m diepte ophogingslagen aangetroffen, met puin en bakstenen. De bovenste laag bevatte zelfs plastic.

2.4.7 Beantwoording onderzoeksvragen- en doelen

- Wat is de bodemopbouw en -ontwikkeling ter hoogte van het onderzoeksgebied?

De bodemopbouw bestaat tot minstens 1,5 m diepte uit ophogingslagen.

- Wat is de datering en de samenstelling van de aangetroffen archeologische niveaus?

De aangetroffen ophogingslagen dateren ten vroegste van het begin van de 19de eeuw.

- Zijn er relevante sporen en/of vondsten aanwezig?

Nee.

- Wat is de relatie tussen de bodem, de landschappelijke context in het algemeen en de archeologische sporen?

Het terrein ligt op een hoogte in het terrein. Dit is vermoedelijk het gevolg van ophogingen in het kader van de ontwikkeling van het stedelijk weefsel en het dumpen van puin en grond bij het uitgraven van de Damse Vaart tijdens het begin van de 19de eeuw.

- Op welke hoogte bevindt zich de natuurlijke bodem?

De natuurlijke bodem is tijdens het onderzoek niet aangesneden wegens wateroverlast vanaf 1,5 m diepte. Het is dus onbekend op welke diepte de natuurlijke bodem zich bevindt. De boring ten zuiden van het plangebied vertoont vanaf ca. 3,5 m diepte natuurlijke bodem. Er kon echter niet aangetoond worden of dit ter hoogte van het plangebied zelf ook het geval was.

- Hoe is de opbouw van de ondergrond? Kunnen het oorspronkelijk terreinverloop en eventuele ophogings- of afgravingslagen en verstoringen achterhaald worden?

Alle aangesneden lagen zijn van antropogene oorsprong. Het gaat om ophogingslagen jonger dan het begin van de 19de eeuw.

- Is er wel sprake van een complexe stratigrafie binnen het onderzoeksgebied?

De stratigrafie bestaat uit recente ophogingslagen. Aangezien de moederbodem niet bereikt is, kon niet achterhaald worden of er sprake was van een complexe stratigrafie binnen het onderzoeksgebied.

- o Indien ja, hoe is de stratigrafie opgebouwd?

N.v.t.

- Indien ja, waaraan is de stratigrafie te relateren?

N.v.t.

- Indien funeraire contexten⁷⁸ worden aangetroffen:

- Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden?

N.v.t.

- Wat is de omvang?

N.v.t.

- Zijn er oversnijdingen met andere lagen?

N.v.t.

- Vallen er verschillende diachrone gebruiksfasen binnen het grafveld te onderscheiden?

N.v.t.

- Wat is het geschatte aantal individuen?

N.v.t.

- Wat is de bewaringstoestand?

N.v.t.

- Zijn er archeologische sporen aanwezig onder de verstoorde lagen? Zo ja, welke?

De verstoorde lagen reikten zodanig diep dat er niet onder kon gekeken worden. Het is dus niet geweten of er zich sporen bevinden onder de verstoorde lagen.

- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?

N.v.t.

- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?

N.v.t.

- Wat is de aard, omvang, datering en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?

N.v.t.

- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?

N.v.t.

- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?

N.v.t.

- Hoe is de opbouw van de chronologie van de aanwezige archeologische resten?

N.v.t.

- Uit welke periode dateren de vondsten?

N.v.t.

- o Kan er een functionele interpretatie aan gegeven worden?

N.v.t.

- o Houden ze verband met bepaalde activiteiten?

N.v.t.

- Levert het organisch en anorganisch vondstmateriaal nieuwe inzichten inzake ontstaansbewoningsgeschiedenis van de site, eventueel ook over de materiële cultuur?

N.v.t.

- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de stadsgeschiedenis/stadsontwikkeling van Damme?

De aangetroffen ophogingslagen kaderen binnen de stedelijke ontwikkeling van Damme en de dump van puin en grond bij het uitgraven van de Damse Vaart in het begin van de 19de eeuw.

Aangezien zich ter hoogte van het plangebied tijdens de middeleeuwen een marktplein bevond met rondom verschillende herenhuizen, kunnen restanten verwacht worden van verschillende straat- en bewoningsniveaus van het marktplein. Hierdoor dienen ook enkele specifieke onderzoeksvragen beantwoord te worden:

- Is de Korenmarkt aangetroffen? En zijn er restanten aanwezig van de waterput?

Er zijn geen archeologisch relevante sporen en/ of vondsten aangetroffen.

- Wanneer wordt de Korenmarkt voor het eerst als markt in gebruik genomen?

Dit kon niet achterhaald worden.

- Zijn er aanwijzingen voor een ander gebruik voorafgaand aan het ontstaan van de markt?

Dit kon niet achterhaald worden.

- Wat zegt het vondstmateriaal over de aard van de activiteiten op de site?

N.v.t.

2.4.8 Samenvatting

In het kader van een toelating voor archeologisch onderzoek met wetenschappelijke vraagstelling, opgemaakt voor het plangebied *Damme, Damse Vaart*, is een archeologische begeleiding uitgevoerd. Op het terrein zou een functiewijziging van de bestaande schuur naar een polyvalente ruimte gerealiseerd worden. Dit houdt in dat de huidige schuur van de hoeve gerenoveerd/verbouwd worden. De geplande bodemingrepen zouden gepaard gaan met het uitgraven van een binnenzwembad en het aanleggen van nutsleidingen, waardoor het bodemarchief kon verstoord worden. De begeleiding is uitgevoerd op 16 augustus 2019.

Gezien het feit dat het geplande zwembad en de bijbehorende nutsleidingen bij aanvang van de begeleiding echter reeds aangelegd waren, kon de geplande begeleiding niet zoals voorgeschreven uitgevoerd worden. Bijgevolg kon enkel een profiel aangelegd worden in de buurt. Uit dit profiel bleek dat de bodem op die locatie tot minstens 1,5 m diepte bestond uit recente ophogingslagen. Vermoedelijk konden deze geïnterpreteerd worden in het kader van de aanleg van de Damse Vaart in het begin van de 19de eeuw, en nivelleringswerken bij de aanleg van de huidige tuin.

Gezien het feit dat het omliggend terrein gemiddeld een tweetal meter lager ligt dan de zone waarin het hier besproken plangebied ligt, het feit dat het terrein op de bodemkaart gekarteerd is als sterk vergraven en bebouwd, en dat een boring ten zuiden van het terrein aantoont dat de ondergrond daar tot 3,5m diepte uit ophogingslagen bestaat, is de kans bijzonder groot dat de reeds uitgevoerde ingrepen geen bestaande archeologische sporen of vondsten aangetast hebben. Dit is echter niet zeker.

3 Bijlagen

3.1 DOV Boorrapport

4 Lijst met figuren

Figuur 1: Reconstructie van het landschap voor de stichting van Damme (12de eeuw). (A) situatie Zwingeul na 1134, (B) gedempte Zwingeul, (C) gebouwen (1: Sint-Janshospitaal, 2: OLV-Kerk. Plangebied kan slechts bij benadering gelokaliseerd worden (rode cirkel)	7
Figuur 2: Stadsontwikkeling van Damme tussen 1180-1218. Plangebied kan slechts bij benadering gelokaliseerd worden (rode cirkel).....	8
Figuur 3: Stadsomwallingen van Damme. (A) tweede stadsomwalling(15de eeuw), (B) derde stadsomwalling (17de eeuw).	9
Figuur 4: Stadsplan van Damme door Jacob van Deventer (1559). Het plangebied wordt bij benadering aangeduid (rode cirkel) (noorden is bovenaan).	11
Figuur 5: Stadsplan van Damme door Marcus Gerards (1562). Het plangebied wordt bij benadering aangeduid (rode cirkel) (noorden is links).	11
Figuur 6: Detail stadsplan van Damme door Marcus Gerards (1562). Het plangebied bevond zich ter hoogte van de waterput op de Coornemarkt (geel). In het rood wordt de Sint-Joriskapel weergegeven (noorden is links).	12
Figuur 7: Plangebied op stadsplan van Antonius Sanderus (1641) (noorden is links)	13
Figuur 8: Detail stadsplan van Antonius Sanderus (1641) met aanduiding van de Coornemarkt waar het plangebied zich vermoedelijk bevond (noorden is links)	13
Figuur 9: Plangebied bij benadering weergegeven op stadsplan Damme 1702	14
Figuur 10: Plangebied bij benadering weergegeven op plan van Senneton de Chermont (1702)	14
Figuur 11: Boortabel controleboringen Kerkstraat.	36
Figuur 12: Zicht op het te onderzoeken terrein. De nutsleidingen zijn aangelegd vanaf de schuur met het zwembad (links), en lopen onder de aanwezige oprit.	39
Figuur 13: Sfeerbeelden terrein, aangelegd zwembad en nutsleiding.	39
Figuur 14: Aangelegde nutsleiding in oostelijke hoek schuur.	40
Figuur 15: Heraangelegde tegels na aanleg nutsleidingen.	40
Figuur 16: Profiel 1.1.	42

5 Lijst met plannen

Plan 1: Plangebied op topografische kaart (1:10.000; digitaal; 08-08-2019).....	2
Plan 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB) (1:25.000; digitaal; 08-08-2019).....	3
Plan 3: Plangebied op de Ferrariskaart (1:11.520; digitaal; 03/05/2019).....	17
Plan 4: Plangebied op de Vandermaelenkaart (1:2.000; digitaal; 02/05/2019).....	18
Plan 5: Plangebied op de Atlas der Buurtwegen (1:2.500; digitaal; 02/05/2019).....	19
Plan 6: Plangebied op de Poppkaart (onbekend; digitaal; 02/05/2019).....	20
Plan 7: Plangebied op de topografische kaart van 1884 (1:20.000; digitaal; 03/05/2019).....	21
Plan 8: Plangebied op de topografische kaart van 1932 (1:20.000; digitaal; 03/05/2019).....	22
Plan 9: Plangebied op de topografische kaart van 1967 (1:25.000; digitaal; 03/05/2019).....	22
Plan 10: Plangebied op orthofoto van 1971 (1:1; digitaal, 03/05/2019).....	23
Plan 11: Plangebied op orthofoto van 1979-1990 (1:1; digitaal, 03/05/2019).....	23
Plan 12: Plangebied op orthofoto van 2000-2003 (1:1; digitaal, 03/05/2019).....	24
Plan 13: Plangebied op orthofoto van 2013 (1:1; digitaal, 03/05/2019).....	24
Plan 14: Plangebied op orthofoto van 2014 (1:1; digitaal, 03/05/2019).....	25
Plan 15: Plangebied op meest recente orthofoto (1:1; digitaal, 03/05/2019).....	25
Plan 16: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart (1:1; digitaal; 02/05/2019).....	29
Plan 17: Plangebied en omgeving op GRB-kaart met aanduiding van bekrachtigde archeologienota's in de buurt (1:1; digitaal; 02/05/2019).....	31
Plan 18: Plan met aanduiding van de oorspronkelijk te begeleiden geplande ingrepen en het uiteindelijk aangelegde profiel, weergegeven op de orthofoto (1:180; digitaal; 29-05-2017).....	33
Plan 19: Plangebied en boring weergegeven op de bodemkaart (1:1; digitaal; 20-08-2019).....	37
Plan 20: Plangebied en omgeving weergegeven op het DHM (1:1; digitaal; 20-08-2019).....	37
Plan 21: Locatie van de geplande ingrepen en het aangelegde profiel, weergegeven op de orthofoto (1:1; digitaal; 19-08-2019).....	41

6 Bibliografie

- AGIV, 2019a. AGENTSCHAP GEOGRAFIE INFORMATIE VLAANDEREN: Grootchalig Referentiebestand (GRB).
- AGIV, 2019b. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Digitaal Hoogte Model.
- AGIV, 2019c. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, middenschalig, winteropnamen, kleur, meest recent, Vlaanderen. Available at: <http://www.geopunt.be>.
- AGIV, 2019d. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Topografische Kaart NGI 1:10000 raster, klassieke reeks. Available at: <http://www.geopunt.be>.
- BOT, B. & WILLAERT, A., 2019. *Haringmarkt 7 (Damme, West-Vlaanderen)*, Sint-Michiels-Brugge. Available at: <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/10114>.
- DOV VLAANDEREN, 2019. Databank Ondergrond Vlaanderen, Bodemkaart. Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.
- IOE, 2019. Inventaris Onroerend Erfgoed. Available at: <https://inventaris.onroenderfgoed.be>.
- ROELENS, F., VERWERFT, D. & MIKKELSEN, J., 2018. *Kerkstraat 33, Damme.*, Brugge. Available at: <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/8438>.
- DE WITTE, A.-S., 2019. *Toelating Wetenschappelijke Vraagstelling Damme, Damse Vaart 6,*

Mariakerke-Gent.

Bijlage 4.1 DOV Boorrapport

DOV Boorrapport

Boring

Proefnummer: GEO-01/018-B2
 X (mLambert): 73996.2 (XY_topografisch ingemeten)
 Y (mLambert): 216393.6 (XY_topografisch ingemeten)
 Z (mTAW): 6.17 (Z_topografisch ingemeten)
 Gemeente: Damme (Damme)
 Uitvoerder: MVG - Afdeling Geotechniek

Aanvangsdatum: 27/03/2001
 Uitvoeringsmethode: Meerdere technieken
 Diepte (m): 0.00 - 5.00
 Water op (m): 2.70 (3.47 mTAW)

Lithologische beschrijving - 30/03/2001

Auteur(s): De Geyter, Geert (Belgische Geologische Dienst (BGD)) Betrouwbaarheid: goed

Van(m)	Tot(m)	M	Beschrijving
0.00	0.50		bruin fijn zand met steenfragmenten, baksteen, kalkhoudend
0.50	1.00		geelgrijs kleihoudend fijn zand met steenfragmenten en baksteengruis
1.00	1.50		bruingrijze zandige leem met gesteentefragmenten, kalkhoudend
1.50	2.00		bruine zandige klei met nog steeds baksteengruis, kalkhoudend
2.00	2.50	✓	bruingroene zandige klei
2.50	3.00	✓	bruine zandige klei met nog steeds een baksteenfragment
3.00	3.50		bruine zandige leem
3.50	4.50	✓	bruinzwart veen, zandhoudend
4.50	5.00		grijs fijn zand, sporen veen

Geotechnische codering - 27/03/2001

Auteur(s): Peters, Dirk (MVG - Afdeling Geotechniek) Betrouwbaarheid: goed

Van(m)	Tot(m)	Kleur	Hoofdgrondsoort	Bijmenging
0.00	1.10	bruingrijs	fijn zand	leem, klei, stenen
1.10	1.50	bruingrijs	leem, klei	zand, stenen
1.50	2.00	bruin	leem, klei	zand, stenen
2.00	3.00	grijsgroen	leem, klei	zand, stenen
3.00	3.70	grijsgroen	leem, klei	zand
3.70	4.75	donkerbruin	veen	zand
4.75	5.00	grijs	fijn zand	veen

Informele stratigrafie - 30/03/2001

Auteur(s): De Geyter, Geert (Belgische Geologische Dienst (BGD)) Betrouwbaarheid: goed

Van(m)	Tot(m)	Beschrijving
0.00	3.00	Aanvulling
3.00	5.00	Quartair